

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Helena Persson

Kvinnomisshandel

Polis och åklagares handläggning sett ur ett
brottsofferperspektiv

Examensarbete
20 poäng

Helén Örnemark Hansen

Straffrätt

VT 2001

Innehåll

FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Definition av begreppet kvinnomisshandel	4
1.2 Syfte och problemställningar	4
1.3 Metod och material	5
1.4 Disposition	6
2 KORT HISTORIK OM LAGSTIFTNING RÖRANDE KVINNOMISSHANDEL	7
3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH FÖRKLARINGSMODELLER	9
3.1 Det utmärkande för misshandelsrelationen	9
3.2 Teorier om kvinnomisshandel	10
3.2.1 Individualpsykologiska teorier	10
3.2.2 Socialpsykologiska teorier	11
3.2.3 Strukturella/könskulturella teorier	12
4 BROTTSOFFERS REAKTIONER	14
5 POLISEN OCH KVINNAN	17
5.1 Polisen och brottsoffer i allmänhet	17
5.2 Polisens arbete vid kvinnomisshandel	18
5.3 Skyddsåtgärder för utsatta kvinnor	20
5.4 Försök att utveckla arbetsmetoder vid kvinnomisshandel	21
6 ÅKLAGAREN OCH KVINNAN	23
7 KVINNOKOMMISSIONENS ARBETE OCH FÖRSLAG	26
7.1 Direktiven	26
7.2 Kommissionens överväganden	26

8	REGERINGENS FÖRSLAG	29
8.1	Utgångspunkter	29
8.2	Brott mot kvinnofrid	29
9	NJA 1999 S. 102	32
10	ÄNDRING AV LAGRUMMETS ORDALYDELSE	34
11	ANMÄLNINGS- OCH DOMSSTATISTIK	36
11.1	1 juli 1998 till 31 december 1999 – statistik från BRÅ	36
11.2	Anmälningssstatistik i Skåne	37
11.3	Tingsrättsdomar i Skåne	38
12	HANDLINGSPLAN OCH ÅTGÄRDSPROGRAM	41
12.1	Videofilmning	41
12.2	Tvångsmedel och övriga åtgärder	42
12.3	Utbildningsmaterial från Rikspolisstyrelsen	42
12.3.1	Innehåll	43
12.3.2	Polisarbetet	43
12.3.3	Förundersökningen	44
13	INTERVJU MED POLIS	45
13.1	Inledning	45
13.2	Arbetet	45
13.3	Helheten	46
13.4	Kvinnornas medverkan	46
13.5	Projekt i de olika polisdistrikten	47
13.5.1	Helsingborg	47
13.5.2	Malmö	48
13.5.3	Lund	48
13.5.4	Kristianstad	49
13.6	Effekter av införandet av grov kvinnofridskränkning	49
14	INTERVJU MED ÅKLAGARE	50
14.1	Arbetet	50
14.2	Arbetets förändring efter införandet av grov kvinnofridskränkning	50

14.3	Helhetsbilden	51
14.4	Benägenheten att ta tillbaka uppgifter	51
14.5	Rubriceringsfrågor	52
15	JÄMFÖRELSE TEORI OCH PRAKTIK	54
16	AVSLUTNING	58
	BILAGA A - ÅTGÄRDSKORT	61
	BILAGA B - HANDLINGSPLAN	63
	BILAGA C - ÅTGÄRDSPROGRAM	66
	BILAGA D - ANMÄLNINGSSTATISTIK	71
	LITTERATURFÖRTECKNING	72
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	74

Förord

När jag läste straffrätt fanns inte brottet grov kvinnofridskränkning och problemen kring kvinnomisshandel togs inte upp särskilt mycket i undervisningen. När jag några år senare läste viktimologi hade grov kvinnofridskränkning införts i brottsbalkens fjärde kapitel och i kursen lades stor vikt vid brott riktade mot kvinnor. Här föddes mitt intresse för de misshandlade kvinnorna och deras roll i rättsprocessen.

Jag skulle vilja tacka polisen i Helsingborg, Kristianstad, Lund och Malmö, personalen på tingsrätterna i Eslöv, Hässleholm, Landskrona, Lund och Trelleborg samt åklagarna vid Åklagarmyndigheten i Malmö för all information och hjälp.

Förkortningar

BRÅ	Brottsförebyggande rådet
HD	Högsta domstolen
JustR	Justitieråd
Kap.	Kapitel
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
RÅ	Riksåklagaren
RÅFS	Riksåklagarämbetets fördelningscirkulär
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Definition av begreppet kvinnomisshandel

Enligt undersökningar misshandlas 1-2 % av alla kvinnor mellan 20 och 65 år av män som de känner och varje år dör omkring 40 kvinnor i Sverige till följd av sådant våld.¹ På senare tid har problemet med mäns våld mot kvinnor fått ökad uppmärksamhet. Sverige anses vara ett av de mest jämställda länderna i världen med hög kvinnorepresentation i riksdagen, hög förvärvsfrekvens och goda möjligheter för kvinnorna att försörja sig själva. Det kvarstår dock stora ojämlikheter i maktförhållandena på ett antal områden där det våld kvinnor utsätts för av män som de har eller har haft en nära relation med utgör det mest extrema exemplet. Förekomsten av detta våld menar man inte bara utgör ett hinder för den enskilda kvinnans rättstrygghet, utan det utgör även ett hinder för den fortsatta utvecklingen mot jämställdhet mellan män och kvinnor, både i samhället i stort och mellan enskilda män och kvinnor. Det utgör således ett allvarligt samhällsproblem och måste bekämpas.

Kvinnomisshandel definieras som våld riktat mot en kvinna av en man som kvinnan har eller har haft ett nära förhållande till. Utmärkande drag för kvinnomisshandel är att det förekommit under en väldigt lång tid, att våldet oftast utspelas i ett slutet system och att parterna är eller har varit i en känslomässig, intim relation. Våld mot kvinnor benämns dock olika beroende på i vilket sammanhang det diskuteras. Inom polisen används ofta termen lägenhetsbråk, medan socialtjänsten benämner det familjevåld. Feminister föredrar att kalla det kvinnomisshandel eller sexualiserat våld. Termen sexualiserat våld omfattar alla former av förtryck av kvinnor baserat på synen på kvinnan som ett sexualobjekt. Därmed innefattas även pornografi, prostitution, våldtäkt och sexuella trakasserier.² Jag har i detta arbete valt att använda mig av termen kvinnomisshandel då jag främst tittat på just misshandel av kvinnor samt då det är det begrepp som används mest. Jag använder mig även av uttrycket ”våld mot kvinnor”.

1.2 Syfte och problemställningar

1 juli 1998 infördes en ny brottsrubricering i brottsbalkens fjärde kapitel, grov kvinnofridskränkning, som en del av ett större arbete som syftar till att belysa våldet mot kvinnor i nära relationer samt att försöka begränsa detta våld. Jag ska i denna uppsats redogöra för hur polis och åklagare arbetar i kvinnomisshandelsärenden för att se hur den misshandlade kvinnans

---

¹ Eliasson, Mona: *”Mäns våld mot kvinnor – misshandel, våldtäkt, dominans, kontroll”*, s. 57f.

² Eliasson, a.a. s. 50ff.

situation och behov beaktas. Jag ska titta på om den ökade fokuseringen på kvinnomisshandel i allmänhet och införandet av grov kvinnofridskränkning i synnerhet medfört några skillnader i sättet att arbeta, samt se om ytterligare förändringar kan göras för att underlätta för den misshandlade kvinnan. För att kunna se hur arbetet ska kunna ändras för att underlätta för kvinnan kommer jag att beskriva vanliga reaktioner efter ett brottsligt angrepp och hur misshandelsrelationen påverkar kvinnan. Jag ska även redogöra för de överväganden som gjordes vid utarbetandet av det nya lagrummet samt försöka se om de syften och förhoppningar som man hade har fått genomslag i praktiken. Jag kommer även kort se på statistik över anmälningar om våld mot kvinnor för att se om det går att urskilja någon förändring till följd av den ökade medvetenheten om detta problem. För att se hur kvinnomisshandel bedöms i domstolarna kommer jag även redogöra för domar från fem olika tingsrätter här i Skåne, detta främst för att se hur det nya lagrummet grov kvinnofridskränkning tillämpats.

1.3 Metod och material

Jag har valt att ha en ganska lång deskriptiv del där jag redogör för de mekanismer som är involverade vid kvinnomisshandel. Denna del är avsedd som en teoretisk bakgrund för att bättre förstå vilka problem som finns, både för kvinnan och polisen. För att kunna studera arbetsmetoder och komma med kritik och förslag på ändringar är det nödvändigt att ha kunskap om de bakomliggande problemen.

Jag har använt mig av litteratur rörande kvinnomisshandelsproblematiken och brottsoffers reaktioner samt förarbeten rörande kvinnofridsbrottet. Dessutom har jag gjort intervjuer med polis och åklagare. Dessa har gått till så att jag efter att ha kommit i kontakt med de olika personerna, skickat ett frågeformulär till dem så att de skulle kunna förbereda sig. Därefter har vi per telefon gått igenom frågorna och de har fått komma med egna kommentarer. Jag intervjuade fyra poliser från Helsingborg, Kristianstad, Lund och Malmö, vilka samtliga var utredare. Det hade varit intressant att även få tala med ordningspoliser då det är de som i regel tar upp anmälan och kommer i kontakt med kvinnorna, men det var tyvärr inte möjligt. Jag intervjuade sex åklagare och alla utom en poängterade att de inte hade haft så många fall av grov kvinnofridskränkning. Detta är dock helt naturligt då det är en relativt nytt brottsrubricering och det länge rådde osäkerhet om tillämpningen. Jag har dessutom tittat på tingsrättspraxis och var då främst intresserad av om förändringen av ordalydelsen som trädde i kraft 1 januari 2000 medfört några förändringar i praxis. Då detta endast är lite drygt ett år sedan har några fall inte kommit upp till HD ännu. Eftersom tingsrätterna inte kan söka på brottsrubricering i sina datasystem fick jag istället gå igenom domsböckerna. Detta medförde att jag blev tvungen att begränsa mig och jag valde därför ut fem mindre tingsrätter i Skåne. Tyvärr har jag inte kunnat få tag i domar från år 2000 vid tingsrätterna i Eslöv och Lund då de fortfarande är ivägskickade för inbindning.

1.4 Disposition

Jag inleder i kap. 2 med en kort redogörelse för hur kvinnomisshandel hanterats i lagstiftningen i ett historiskt perspektiv. Därefter följer i kap. 3 en beskrivning av den process kvinnomisshandeln utgör och hur det påverkar kvinnan samt en redogörelse för de teorier som finns för att förklara mäns våld mot kvinnor. I kap. 4 tar jag upp brottsoffers reaktioner och i kap. 5 redogör jag för relationen mellan polis och den misshandlade kvinnan utifrån litteraturen. Därefter följer i kap. 6 motsvarande redogörelse för relationen mellan åklagare och den misshandlade kvinnan. Efter detta beskriver jag Kvinno våldskommissionens arbete och förslag till ny lagstiftning i kap. 7, följt av regeringens förslag i kap. 8. Sedan tas det viktiga rättsfallet NJA 1999 s. 102, som medförde att lagrummet fick ändras, upp i kap. 9 och arbetet och övervägandena rörande den nya ordalydelsen tas upp i kap. 10. Därefter följer i kap. 11 en redogörelse för tillämpningen av grov kvinnofridskränkning i domstolarna samt statistik rörande anmälningar om kvinnomisshandel. I kap. 12 beskriver jag den handlingsplan och det åtgärdsprogram som finns vid åklagarmyndigheten i Malmö samt Rikspolisstyrelsens utbildningsmaterial. Därefter redogör jag för mina intervjuer med polis och åklagare i kap. 13 och 14. Slutligen jämför jag i kap. 15 teorin och praktiken och ser om det finns ytterligare förbättringar som kan göras.

2 Kort historik om lagstiftning rörande kvinnomisshandel³

Hur såg man på kvinnomisshandel förr? För att bättre förstå dagens inställning kan det vara bra att titta på hur det har sett ut i ett historiskt perspektiv. Strukturen med kvinnan som underordnad mannen har stark förankring i vår historia. Lärda män har på olika sätt uttryckt detta genom tiderna. Aristoteles menade att kvinnan var defekt både fysiskt och psykiskt och att meningen med hennes existens var att producera nya män. Denna syn har även uttryckts av andra stora filosofer och författare som Rousseau, Marx och Freud. Då dessa män påverkat människor på många andra områden har de med stor säkerhet även gjort det på detta.

Historiskt sett har straffet för våld mot kvinnor varit hårda om gärningsmannen varit en för kvinnan främmande man, medan kvinnan inte skyddats mot övergrepp från en familjemedlem. I husbondesamhället under den hedniska tiden var det mannen som rådde över familjemedlemmarnas liv och det var som en följd av detta tillåtet för mannen att slå sin hustru om det skedde inom hemmets väggar. I Östgötalagen var det straffritt för mannen att slå sin fru så vida det inte ledde till fula eller öppna sår, men skedde misshandeln offentligt straffades det med böter. När kvinnofridslagarna kom 1257 förbjöds våldtäkt och kvinnorov för att skydda familjens kvinnor och för att dessa brott ansågs störa den allmänna ordningen. Brott mot dessa lagar sågs som ett brott främst riktat mot den i familjen som kvinnan ansågs tillhöra och lagstiftningen var alltså inte ämnad som något skydd för kvinnan själv. Våld och våldtäkt då mannen och kvinnan var släkt omfattades således inte av straffbudet. I Kristoffers landslag på 1400-talet var det fortfarande i viss mån tillåtet för mannen att aga sin hustru. Han hade rätt att straffritt ”näpsa” hustrun om hon gjort något fel, men blev misshandeln grov straffades den med dubbla böter. I 1734 års lag kvarstod detta straffbud men man tog bort rätten till måttlig aga då man inte ville uppmuntra detta. I praktiken fanns dock, enligt rättshistorikerna, denna rätt kvar. Aga som ledde till allvarliga skador eller döden var dock, som tidigare, straffbart.

Även under 1800-talet var samhället skapat av män och på mäns villkor. I och med industrialiseringen skedde dock en förändring. Den ledde till ökad rörlighet vilket i sin tur förde med sig att den sociala kontrollen försämrades, och detta återspeglades även i lagstiftningen. Fram till införandet av 1864 års strafflag ansågs det vara mannens plikt att se till att de i hans hushåll uppträdde på ett passande sätt. För att åstadkomma detta fick han ta till de medel som var nödvändiga, även våld i den omfattning som mannen ansåg lämpligt. Även här fanns restriktionen att våldet inte fick leda till svåra

---

³ Detta kapitel bygger på SOU 1995:60 s. 95-99 samt Eliasson, a.a. s. 67-71.

skador eller att offret avled. I och med 1864 års strafflag avskaffades dock den lagliga rätten för mannen att slå sin hustru.⁴ Misshandel på enskild plats var dock ett angivelsebrott. Detta medförde att lagändringen inte innebar en särskilt stor förändring för de misshandlade kvinnorna. Det ansågs vara viktigare att värna om äktenskapets bevarande än att skydda de utsatta kvinnorna. Männerna hade fortfarande makten över kvinnorna. På 1930-talet gjordes ett försök att få misshandel i hemmet att ligga under allmänt åtal, men detta stötte på patrull då man var rädd att familjeinstitutionen skulle försvagas. Ett nytt försök gjordes på 1940-talet och denna gången var det mer framgångsrikt och resulterade i att en lagändring skedde 1944 som medförde att grov misshandel i hemmet föll under allmänt åtal. Ett försök på 1950-talet att göra endast ringa misshandel till ett angivelsebrott förkastades av samma anledning som tidigare framförts. Inte förrän 1982 blev misshandel på enskild plats ett brott under allmänt åtal, och samhället tog därmed på sig ett ansvar för de utsatta kvinnorna. Värt att notera är att våldtäkt inom äktenskapet inte blev straffbart förrän införandet av brottsbalken 1965.

På 1970-talet började man uppmärksamma våldet mot kvinnorna. Detta ledde till den ovan nämnda lagändringen 1982 samt en rad förändringar i 6 kap. brottsbalken två år senare. Under 1980-talet stärktes dessutom brottsoffrens ställning genom en rad åtgärder såsom införandet av målsägandebiträden och besöksförbud. Dessa förändringar var från början tänkta som skydd för kvinnor, men efterhand har dessa stödåtgärder börjat användas mer generellt.

---

⁴ Rätten att aga vuxna anställda hade tagits bort sex år tidigare.

3 Tillvägagångssätt och förklaringsmodeller

3.1 Det utmärkande för misshandelsrelationen

Att känna till hur den misshandlade kvinnans situation ser ut är viktigt för polis och åklagare. Med denna kunskap kan de bättre sätta sig in i hur kvinnan har det och förstå henne, vilket kan leda till att hon får ett större förtroende för polis och åklagare.

När kvinnor berättar om sina relationer med våldsamma män finns det stora likheter i deras berättelser.⁵ De berättar om en man som varit som en drömman när de träffades. Han uppvaktar henne flitigt och överöser henne med blommor och presenter. Han hämtar och lämnar henne på jobbet och vill att de ska spendera all tid tillsammans. I det här skedet är mannen enormt kärleksfull och hjälpsam. De flesta män i dessa relationer vill också etablera en fast relation, gifta sig eller flytta ihop väldigt snabbt. Han börjar sedan att tala illa om kvinnans släkt och vänner och han vill inte att hon ska träffa dem eller hålla på med sina gamla aktiviteter. För att åstadkomma detta säger mannen att de på så sätt kan vara tillsammans mer och bygga upp sin relation och att hennes vänner ändå inte uppskattar henne på rätt sätt. Det som från början var ett romantiskt uppvaktande går sedan gradvis över till ett allt mer kontrollerande beteende. Då mannen exempelvis kör kvinnan till och från arbetet har han kontroll över var hon är. Han börjar bestämma hur hon ska se ut och vad hon får ha på sig. Genom att han isolerat henne från släkt och vänner är hon mycket utsatt när första slaget kommer som för de flesta kommer som en total överraskning. Männen agerar på två olika sätt efter en misshandel. Antingen låtsas de som om ingenting har hänt och gör sig oåtkomliga, eller så är de mycket ångerfulla, gråter och lovar att det aldrig kommer hända igen. Kvinnan lär sig efterhand att tolka hans signaler och känna igen tecken på att våldet närmar sig. Detta är något som hon måste dölja för mannen för att han inte ska känna sig provocerad. Hon försöker anpassa sig till hans krav för att undvika att bli slagen men till slut spelar det ingen roll vad hon gör. Våldet varvas med perioder då mannen åter är kärleksfull och hans goda sidor framträder starkare för kvinnan i kontrast till våldet.⁶

---

⁵ Detta beskrivs i flera amerikanska undersökningar och då Mona Eliasson intervjuat 30 svenska kvinnor som misshandlats av sina män talar de om samma förlopp. Likaså visar de intervjuer Margareta Rosengren gjort på detta. Se Eliasson, a.a. s. 173 samt Rosengren, Margareta: *”Ett värdigt liv – om misshandlade kvinnors situation och den hjälp de får”*, s. 35-82.

⁶ Eliasson, a.a. s.173f.

De metoder den våldsamme mannen använder har jämförts med de metoder som användes på de amerikanska krigsfångarna i Korea. De tillvägagångssätt som användes var:

- Att försvaga till kropp och själ. Detta skedde genom isolering, förhör, störd nattsömn och ransonering av mat och vatten.
- Att inge fruktan genom förnedring och kränkning varvat med små vänligheter och normalt bemötande. Det var omöjligt för fångarna att förutsäga på vilket sätt de skulle behandlas och deras eget beteende saknade betydelse.
- Att skapa beroende till vakterna. Detta skedde då fången insåg att hans liv och hälsa helt och hållet låg i vakternas händer. Då ändrades fångens syn på vem som bar skulden till kriget, vad som var rätt och fel, och så vidare.

Ser vi på misshandelsrelationen ser vi tydliga likheter. Det som gör misshandelssituationen ännu mer komplicerad är det faktum att den relationen bygger på kärlek och dessutom kanske det finns barn med i bilden. I fallet med krigsfångarna fanns det dessutom en från början klart definierad fiende vilket saknas vid kvinnomisshandel.⁷

3.2 Teorier om kvinnomisshandel

På 1970-talet började man söka efter orsaker till mäns våld mot kvinnor. Inom denna forskning framträder tre perspektiv: det individualpsykologiska, det socialpsykologiska och det strukturella/ könskulturella. De två förstnämnda överlappar varandra något, medan den tredje skiljer sig från dessa främst vad gäller synen på kvinnans delaktighet. På senare tid har även biologiska faktorer betydelse undersökts. De olika perspektiven har olika förklaringar till uppkomsten av våld mot kvinnor och således även olika syn på hur vi ska gå till väga för att minska det och hur vi ska göra för hjälpa de utsatta kvinnorna.

3.2.1 Individualpsykologiska teorier

I de individualpsykologiska teorierna betonas det sociala arvet, såsom personliga erfarenheter och barndom. Våldet ses som ett inlärt beteende i familjen och man pekar på att merparten av de män som utövar våld och de kvinnor som misshandlas, vuxit upp i misshandelsmiljöer. En företrädare för detta perspektiv är Johan Cullberg, docent i psykiatri och psykoanalytiker. Han menar att både mannen och kvinnan har störda personligheter och att kvinnan ofta är delaktig i misshandeln genom att hon på olika sätt provocerar fram våldet. Detta kan ske genom att hon är ointresserad av sex eller ägnar barnen eller andra män för mycket

---

⁷ Eliasson, a.a. s. 152ff.

uppmärksamhet vilket får att mannen känner sig kränkt. Kvinnorna som blir misshandlade ser han om svaga, lättleda och inte sällan omogna.

En annan företrädare för denna inriktning är Bo Bergman, docent och överläkare. Han delar in de misshandlade kvinnorna i tre kategorier för att förklara varför de misshandlas av sina män. Den första kategorien utgörs av de provocerande vilka enligt honom ofta är energiska och har gott självförtroende vilket gör att människor i deras närhet tröttnar på dem. Därefter följer de överduktiga som misshandlas då de inte döljer sin kompetens för männen. Till sist har vi de inadekvata. De har alkohol- och psykiska problem och det är deras beteende som leder till irritation och, i slutändan, till våld.

Hur uppfattas mannen enligt detta perspektiv? Den misshandlande mannen anses vara en svag människa med dåligt självförtroende och som är osäker i sin mansroll. Det som kan få en man att använda våld är att han känt sig hotad i sin mansroll eller upplevt att han förlorat kontrollen. Barbro Lennéer-Axelsson menar att män har ett medfött behov av makt och kontroll. De slår för att sätta kvinnan på plats eller för att få henne att lyda.⁸

Kritik mot detta synsätt har framförts på den grunden att då karaktäristiska drag hos den misshandlande mannen och den misshandlade kvinnan poängteras kommer män och kvinnor peka på skillnaderna och det blir ett ”vi och de – tänkande”.⁹

3.2.2 Socialpsykologiska teorier

Den socialpsykologiska inriktningen ser på samspelet mellan kvinnan och mannen i deras relation. De ses som två jämbördiga parter och bådas delaktighet betonas. Kommunikationen mellan dem har brutit samman och våldet ses som en följd av detta. Även människors rotlöshet och upplösningen av sociala nätverk spelar enligt detta perspektiv in, liksom våldet i media. Man tittar även på boendeformer och arbetslivets påfrestningar, alternativt arbetslösheten, för att söka förklaringar till våldet.

Män som misshandlar uppger enligt socionom Margareta Hydén främst tre orsaker till varför de slår: 1) för att få slut på det verbala grälet, 2) som en del av det verbala grälet, och 3) som en reaktion på tidigare händelser i äktenskapet. Hon menar att misshandelsprocessen kan isoleras till de enstaka våldstillfällena och beskriver processen som ett skeende bestående av tre faser. Den första är förhistorien, dvs. det gräl som föregår själva misshandeln. Detta utgör en maktkamp mellan man och kvinna. Mellanfasen utgörs av själva misshandeln, därefter följer efterfasen. I denna sista fas utvecklar parterna antingen tillsammans eller var för sig en förståelse för det

---

⁸ Rosengren, a.a. s. 23ff. Se även SOU 1995:60 s. 99f.

⁹ Lundgren, Eva: ”Våldets normaliseringsprocess. Två parter- två strategier”, s. 3.

som hänt och här hamnar kvinnan enligt Hydén i en överordnad position då hon är den som har makten att förlåta.¹⁰

Detta perspektiv har kritiserats då man fokuserar på de motsättningar som finns i vissa familjer och tar för givet att det råder en maktbalans fastän det fortfarande finns systematiskt skilda förväntningar på parterna som är knutna till maskulinitet och femininet. Även detta sätt bidrar till att individualisera och privatisera misshandeln eftersom det återigen handlar om ett ”vi och de- tänkande”.¹¹

3.2.3 Strukturella/könskulturella teorier

Inom de strukturella/könskulturella teorierna betonas samhällsstrukturen och könskulturens inverkan. De strukturella skillnaderna mellan mäns och kvinnors villkor benämns inom kvinnoforskningen för patriarkatet och betecknar olika former av mansvälde. Denna struktur med under- och överordning återspeglas även i den privata relationen och är en förutsättning för uppkomsten av våldet mot kvinnorna.¹² Eva Lundgren, professor i sociologi vid Uppsala universitet, har beskrivit förloppet vid kvinnomisshandel som en *normaliseringsprocess* där båda parter till slut ser våldet som något normalt. Hon har följt 40 kvinnor och deras män under fyra år och av intervjuerna funnit att männen nästan alltid slår kontrollerat, det är sällan de helt tappar besinningen. Förutom själva våldet använder männen, som beskrivits ovan, andra metoder för att få kontroll över kvinnan. En av dessa är isolering där kontrollen över kvinnans livsutrymmen såsom handlingar, tankar och upplevelser, är central. Från början är målet med våldet att vidmakthålla och stärka kontrollen över kvinnan. Våldet utlöses som regel av att mannens bild av hur kvinnan ska vara och hur hon i verkligheten är inte stämmer överens. Genom misshandeln stärks kontrollen över kvinnan och mannen konstituerar därigenom sin maskulinitet. Efter ett tag blir målet med våldet ett annat. De män som misshandlar får en erotisk kick av det som är kopplad till kontrollen över liv och död. Denna känsla blir så småningom så stark att den gradvis blir själva drivkraften i våldsprocessen. Genom att ha kontroll över liv och död upplever mannen sig än mer manlig.

Första gången som kvinnan blir slagen blir hon chockad och förklarar bort det. Därefter fortsätter våldet och det blir allt grövre. Efter hand finns det ingen orsak till våldet och då suddas gränserna för vad som är acceptabelt och oacceptabelt ut för att så småningom medföra att våldet upplevs som normalt. Kvinnan försöker nu hitta förklaringar till våldet samt metoder och beteenden för att undvika det. För att finna en orsak börjar kvinnan skylla våldet på sig själv. På detta sätt anpassar sig kvinnan gradvis till mannens uppfattning av hur en kvinna och en man ska vara och hur ett positivt

---

¹⁰ Rosengren, a.a. s. 26ff. Se även SOU 1995:60 s. 100.

¹¹ Lundgren, a.a. s. 3f.

¹² Rosengren, a.a. s. 29. Se även SOU 1995:60 s. 85 och 101.

parförhållande ska se ut. Detta misslyckas dock och hon börjar tappa sin identitet. Till slut delar hon mannens uppfattning om situationen och hon ser mannen som den normala och sig själv som den onormala.

Då mannen isolerat kvinnan medför det att hennes känsloliv helt domineras av mannen. Eftersom mannen är hennes enda referensram kommer de lugna stunderna att framstå som mer positiva och vad som är gott och ont blir relativa begrepp. Detta känslomässiga beroende förstärks ytterligare av växlingen mellan våld och värme. Kvinnan hoppas hela tiden på att mannens god sida ska ta över. Under tiden försöker hon anpassa sig till våldet och till hur mannen säger att hon ska vara. Detta är från början en strategi för att få slut på våldet, men då våldet fortsätter blir det istället en strategi för att överleva. Kvinnan börjar se sig själv med mannens ögon och hon vill då ändra det hon ser.¹³

---

¹³ Lundgren, a.a. s. 7-23.

4 Brottsoffers reaktioner¹⁴

Då en person blir offer för ett våldsbrott är detta en mycket traumatisk upplevelse för henne. För att på rätt sätt kunna bemöta en kvinna som misshandlats av sin man eller sambo är det av stor betydelse att polis och åklagare känner till hur ett brottsoffer kan komma att reagera. Genom kännedom om detta kan de undvika att agera på ett sätt som upplevs negativt för kvinnan.

Offrets sätt att reagera har delats in i olika faser. Först kommer en chockfas där personen ofta förlorar förmågan att agera rationellt då all energi går åt till att försöka hantera alla de känslor som övergreppet framkallat. Upprepade gråtattacker, tomhetskänslor, panik och överklighetskänslor är vanliga. Några timmar eller någon dag senare går offret in i en reaktionsfas där smärtan över det inträffade kommer upp till ytan med full kraft och offret kan känna hat, ångest och sorg. Här söker personen efter förklaringar till varför detta inträffat och varför just hon drabbats. Det brottsliga angreppet leder ofta till att personen känner att kontrollen om tillvaron försvinner. Gärningsmannen är något okontrollerbart för offret och genom att själv ta på sig skulden för det inträffade, får hon tillbaka kontrollen. Genom att ändra sitt eget beteende känner offret att liknande händelser kan undvikas i framtiden, ett beteende som är mycket vanligt hos misshandlade kvinnor som en del av normaliseringsprocessen. Att då säga till henne att det inte var hennes fel har inte särskilt stor effekt då detta är ett externt budskap och skuldbeläggandet av sig själv är en intern process. Det är då bättre att ställa frågor och föra resonemang som får kvinnan att till slut själv dra slutsatsen att hon är utan skuld.

Oro, sömnsvårigheter och försämrat självförtroende är vanligt förekommande under reaktionsfasen. Det är även vanligt att olika försvarsmekanismer sätts in, framför allt bortträngning av det inträffade. Detta tillstånd kan vara upp till en och en halv månad och därefter går offret in i en bearbetningsfas där hon försöker bearbeta sina känslor och upplevelser. Nu är behovet av information stort och viktigt för framtida rehabilitering då adekvat information kan få kvinnan att känna att hon återfår kontrollen. Vanligtvis går den drabbade sedan in i en ny fas, nyorienteringsfasen. Vid det här laget är smärtan under kontroll och personen börjar så smått återgå till ett normalt liv.

Hur väl en person hanterar en sådan här upplevelse beror på en rad faktorer där brottets grovhet är en. Har gärningsmannen använt tvång, fysiskt våld eller liknade leder det i allmänhet till att offret mår sämre än då sådana

---

¹⁴ Detta kapitel bygger på Lagerbäck, Björn och Lindgren, Magnus: "Att drabbas av brott" Ur Christianson, Sven-Åke (red.): "Rättspsykologi- Den forensiska psykologin i Sverige – en kunskapsöversikt", s. 322ff, samt Christianson, "Avancerad intervju – och förhörsmetodik", s. 192.

inslag saknats. Individuella egenskaper hos offret, har också betydelse. Yngre personer, med undantag av barn, har i studier visat sig hantera känslorna till följd av brott bättre än de som är äldre. Offrets kön spelar också in då kvinnor har svårare för att återhämta sig än män. Har personen tidigare utsatts för brott medför det att det tar längre tid att komma över ett senare brottsligt angrepp. Vilket stöd personen har från familj, vänner och arbetskamrater är en tredje faktor. Vid kvinnomisshandel förekommer alltid tvång och fysiskt våld vilket således medför att bearbetningen av det inträffade tar längre tid. Offret är vid sådana brott per definition kvinna och dessutom har mannen i de flesta fall isolerat henne från familj och vänner vilket gör det ännu svårare för henne. Det är viktigt för en person som utsatts för brott att få tala om det som hänt. På så sätt upplever offret att han eller hon återfår kontrollen.

Vid mötet med omgivningen riskerar offret att utsättas för en *sekundär traumatisering*. Med detta avses ”den negativa stress som uppstår till följd av att omgivningen reagerar på ett för offret negativt sätt”.¹⁵ Det sätt som offret bemöts på har stor betydelse för offrets återhämtande, detta gäller så väl polis, vårdpersonal, försäkringstjänstemän som familj, vänner och arbetskamrater. Att offret upplever att dessa personer inte tror på honom eller henne, eller att det inträffade bagatelliseras kan innebära ett ytterligare trauma för den drabbade. Den vanliga och väl menade frasen ”Tänk inte mer på det nu” kan alltså medföra stora svårigheter för återhämtandet. Lika illa kan det vara när de i offrets närhet förstorar upp problemet och särskilt risken för att det kan inträffa igen. Det bästa är att lyssna och ge raka svar med så mycket information som möjligt och att man framför allt låter offret prata om det inträffade i sin egen takt.

För att ett brottsoffer snabbare ska återhämta sig är det viktigt att informera om olika sätt att reagera på det inträffade som kan förekomma. Detta är särskilt viktigt eftersom vissa av dessa kan förefalla egendomliga. Perioder av gråt och vrede kan avlösas av perioder då personen utåt verkar väldigt upprymd. Det senare är inte ett uttryck för verklig glädje utan enbart ett försvar mot den smärta personen känner. Det är vanligt att en person som utsatts för ett brottsligt angrepp känner sig övergiven och otrygg och det hela upplevs som överkligt. Förvirring och svårighet att tolka information är andra vanliga reaktioner. Dessa reaktioner kan resultera i att offret börjar tvivla på sig själv och sitt minne av det inträffade. Även koncentrationssvårigheter är vanligt förekommande, vilket ytterligare försvårar återgivningen av det inträffade. Vid kvinnomisshandel blir det dessutom ännu svårare att redogöra för det som hänt då övergreppen som regel pågått under en längre tid, vilket gör att det kan vara svårt för kvinnan att skilja mellan tillfällena. Ofta leder ett brottsligt angrepp till att offret utvecklar en misstänksamhet mot omvärlden och en strävan att göra allt för att undvika att bli utsatt igen. Som tidigare nämnt är det ofta viktigt för den drabbade att familj och vänner finns till hands och stöttar, men det är också

---

¹⁵ Lagerbäck och Lindgren, a.a. s. 325.

vanligt att personen vill dra sig undan lite och få vara för sig själv. Det är dock viktigt att framhålla att alla människor är olika, med olika erfarenheter, och reagerar därmed olika.

Eftersom kvinnomisshandel är något som sker över en längre tid kan det sätt som kvinnorna reagerar på skilja sig något från det som beskrivits ovan. Det är av vikt att poängtera att alla kvinnor inte reagerar likadant på misshandel. Hur länge de stannat hos mannen och deras yttre villkor spelat med stor sannolikhet in på hur de reagerar. Skadad självkänsla är den mest generella effekten som misshandeln har på kvinnan. Maktlöshet, hjälplöshet, rädsla och självförakt är också vanligt. Många kvinnor känner dessutom skuld och skam för att de "låtit sig" bli misshandlade och skäms för att berätta om det för utomstående. Depression och sexuella dysfunktioner är något som merparten av de misshandlade kvinnorna drabbas av.¹⁶

---

¹⁶ Christianson, Sven-Åke: "Avancerad förhørs- och intervjumetodik", s. 171.

5 Polisen och kvinnan

5.1 Polisen och brottsoffer i allmänhet

Det är polisens uppgift att förebygga och beivra brott. Ett snävt synsätt på denna uppgift har lett till att polisen länge främst inriktat sig på att identifiera och gripa gärningsmännen och förbiset brottsoffrens personliga behov. På senare tid har detta dock förändrats. 1 kap. 3 § polisförordningen stadgas numera en generell service- och informationsskyldighet som säger att polisen bör sträva efter att ge alla medborgare råd och stöd.¹⁷

Beroende på vilket slags brott det är fråga om kommer brottsoffret först i kontakt med antingen en, i vissa fall civilanställd, anmälningsupptagare på polisstationen, en ordningspolis eller en utredande polis. Oavsett vem offret kommer i kontakt med är det bemötande han eller hon får av största vikt för utvecklingen i fallet. En förstående attityd från polisens sida har till och med visat sig medföra minskad risk för depression hos offret. Ett bra bemötande från polisens sida bidrar även till att upprätthålla ett förtroende för rättsväsendet.

Vid detta första möte kan det uppstå problem då polisen främst är ute efter information som är till nytta för utredningen, medan brottsoffret är i stort behov av känslomässigt stöd. Det är vanligt att personer som utsatts för brott inte kan redogöra för detaljer i händelseförloppet, vilket är just den information som polisen är ute efter. Efter en tid, när offret är mer känslomässigt stabilt, blir dock denna information åter tillgänglig.

Polisen får dock inte överdriva sin kurativa roll. Det som brottsoffret främst förväntar sig av polisen är att de arbetar för att få brottet uppkälat, inte att få tröst. Detta bör polisen främst göra i det inledande skedet innan familj, psykolog eller kurator tillkallats. Det är således viktigt att polisen ser till att offret får den hjälp som han eller hon behöver eller åtminstone informerar den drabbade om vart han eller hon ska vända sig.

I de flesta fall är brottsoffren nöjda med polisens arbete. Kritik framförs ibland över att polisen inte visar tillräckligt engagemang utan agerar allt för mycket på rutin. Den främsta kritiken är dock bristen på information och då främst information om utvecklingen i det egna ärendet. Det målsäganden vill veta är att något görs så att inte saken fallit i glömska. Det är därför viktigt att offret kan ha kontakt med samme polisman under hela utredningen. Även information om det allmänna förfarandet i polisutredningen, möjligheter till ekonomisk ersättning och säkerhetsåtgärder efterlyses. Information om detta finns i broschyrerna "Till

---

¹⁷ Lindgren, Magnus: "Brottsofferarbetet i Sverige – en kunskapsöversikt", s. 36f.

dig som utsatts för brott” och ”Information till Brottsoffer” som ska finnas tillgängliga på alla polisstationer och delas ut till brottsoffer. Tyvärr visar undersökningar på att detta inte alltid sker. Som tidigare nämnts kan personer som utsatts för brott ha svårt att ta till sig information kort efter brottet och då är dessa broschyrer bra att använda eftersom offret kan ta fram dem och läsa dem vid ett senare tillfälle när han eller hon är mer mottaglig för information. Att personer som utsatts för brott har ett stort behov av information beror på att brottet medfört att de känner att de förlorat kontrollen. Får de då information om händelseutvecklingen känner de att de lättare kan handskas med situationen och återfå kontrollen.¹⁸

Enligt förundersökningskungörelsen har polisen en skyldighet att informera målsäganden om att åklagaren under vissa förutsättningar kan föra talan om enskilt anspråk. De ska även informera om rätten till målsägandebiträde, stödperson och rättshjälp samt om möjligheterna att meddela gärningsmannen besöksförbud. Polisen ska även fråga brottsoffret om han eller hon vill bli underrättad om olika beslut som fattas i ärendet. Det finns dock inte någon generell skyldighet för polisen att fortlöpande underrätta målsäganden om viktiga händelser i utredningen, men brottsoffret ska om polisen finner det påkallat, informeras om en anhållen eller häktad person avviker.¹⁹

Även för polisens eget arbete är det av stor betydelse att de är väl medvetna om brottsoffrens reaktioner. Genom att veta vilka frågor som bör ställas och hur och när detta bör ske, underlättas deras arbete och det går snabbare att få de upplysningar de behöver från offret och dessutom är kvaliteten på informationen bättre. På detta sätt underlättar man både för polis och offer. Polisen får den information de behöver och brottsoffret känner att tillit till polisen och kommer på så vis att må bättre och återhämta sig fortare.²⁰

5.2 Polisens arbete vid kvinnomisshandel

När en kvinna anmäler sin man för misshandel har denna vanligtvis pågått en längre tid. Undersökningar som gjorts visar på att kvinnor i genomsnitt anmäler efter den 30:e misshandeln. Varför väntar kvinnan så länge med att anmäla? Och varför väljer kvinnor så ofta att ”ta tillbaka sin anmälan” och på så sätt vägra medverka i processen? En förklaring som ges är att kvinnan inte anser att en anmälan kommer leda till en förbättring utan bara river upp gamla sår. En del av den process som kvinnomisshandel är, går ut på att försvaga kvinnans självkänsla och göra henne beroende av mannen. Detta bidrar till att kvinnan drar sig för att göra en polisanmälan. Andra frågor kvinnan ställs inför är om mannen kommer att bli mer våldsam om hon anmäler honom och hur barnen kommer att påverkas. I de fall hon överväger att lämna mannen ställs hon dessutom inför problem med ekonomi och

---

¹⁸ Lindgren, a.a. s. 37-43, samt Diesen, Christian: ”Brottsoffrets rätt”, s. 56-63.

¹⁹ 13a, 13b och 13c §§ Förundersökningskungörelsen.

²⁰ Lagerbäck och Lindgren, a.a. s. 333f.

bostad. Även rädsla för hot och upptrappat våld kan avhålla kvinnan från att anmäla respektive få kvinnan att ta tillbaka sina uppgifter.

Många gånger ringer kvinnan till polisen endast för att få slut på våldet och har inte för avsikt att göra en anmälan. Det finns då ingen mening med att som polis säga till henne att hon måste göra en anmälan eller lämna mannen eftersom de inte har en sund relation. Kvinnan ser inte problemet på samma sätt som den utomstående och tar därför inte till sig detta på avsett sätt. Förhørsledaren bör istället försöka bygga upp ett förtroende genom att vara öppen, ärlig och empatisk. Efter ett inledande förhör kan man ställa frågor som rör deras relation. Vem som bestämmer vad som ska serveras till middag, vem som bestämmer vem som ska svara i telefonen, vem som fattar de flesta beslut i relationen etc. På så sätt visar polisen ett intresse för kvinnan som person. Frågorna ställs för att få kvinnan att själv se på deras relation och definiera var makten i förhållandet ligger. Det är sedan upp till kvinnan att bestämma hur hon vill göra, men förhørsledaren bör vara där som ett stöd.²¹ På detta sättet blir det också en inre process som får henne till insikt. Jämför med skillnaden inre process/ externt budskap för att få kvinnan att inte skuldbelägga sig själv som tagits upp ovan under kapitel 4.

För polisen är det inte alltid lätt att avgöra vad de bör göra när de får larm om ett lägenhetsbråk. De måste ta ställning till om brott överhuvudtaget har begåtts och vem som i så fall är förövaren, då det är inte alltid självklart att det rör sig om ett fall av kvinnomisshandel. Dessutom saknas det många gånger vittnen och om anmälan gjorts av en granne är det inte alltid de inblandade vill tala om vad som verkligen hänt. Därefter ska de avgöra om de bör medla mellan parterna eller om en av dem bör avhysas från hemmet eller rent av gripas. Polisen menar att det blir lättare att besluta vilka åtgärder som ska vidtas om misshandeln lett till allvarigare skador. På så sätt blir varken polis eller åklagare lika beroende av kvinnans egen berättelse som om skadorna varit av mindre allvarlig art. Det är dock inte bara de synliga skadorna som polisen beaktar utan hela situationen tas med i bedömningen av vilka åtgärder som bör vidtas. När skadorna inte är särskilt allvarliga väljer polisen många gånger att medla mellan parterna. Detta kan dock vara en vanskelig åtgärd eftersom det finns risk för att grälet sätter fart igen efter det att polisen lämnat lägenheten. Mannen kan då vara ännu mer uppretad och skada kvinnan "ordentligt" denna gången. För att undgå kritik i dessa lägen väljer polisen ibland att föra minnesanteckningar över det inträffade, hur de bedömt situationen och varför de inte vidtagit någon åtgärd eller stannat vid medling. Dessa minnesanteckningar kan sedan även användas om kvinnan senare vill göra en anmälan. Katarina Eriksson vid Sociologiska Institutionen vid Lunds Universitet har på uppdrag av Kvinnovaldscommissionen gjort en studie av polis och åklagare i Malmö. Av den framkommer att många polismän är väldigt måna om att inte göra felaktiga ingripanden och på så sätt göra sig skyldiga till olaga frihetsberövande. Att polismän fälls för olaga frihetsberövande är dock

---

²¹ Lagerbäck och Lindgren, a.a. s. 197ff.

mycket ovanligt, särskilt vid lägenhetsbråk.²² Detta kan dock bero på att de noga överväger ett gripande och därför nästan aldrig gör några felaktiga gripanden. Däremot tar de inte in vissa som de enligt lag har rätt att ta in.

Några av de intervjuade polismännen uppgav att de anser att kvinnomisshandelsärenden är tråkiga. Det som gör dessa ärenden tråkiga är att kvinnan förutsätts inte vilja anmäla mannen eller om hon gör det, inte kommer att medverka senare i utredningen. Sannolikheten att ingripandet blir utan resultat är stor. Vid lägenhetsbråk är det vanligt att de "bara" medlar mellan parterna och detta anses inte vara riktigt polisarbete. Polisen vill se resultat av sitt arbete i form av en anmälan som kvinnan står fast vid. Helst ska kvinnan också lämna mannen för att det ska ses som att ingripandet gett resultat. Många gånger förutsätter polisen att kvinnan kommer att agera motsträvt. Genom att förhålla sig på detta sättet visar man att man vet hur saker och ting är och att man är luttrad. Några av de intervjuade polismännen berättar dock om att de försöker bortse från det faktum att kvinnan många gånger är motsträvt, utan går in i varje nytt ärende med inställningen att den här kvinnan kommer att medverka i utredningen. Detta menar de är motivationshöjande. Dessutom kan den luttrade och lite nonchalanta attityden hos polisen få kvinnan att känna att hon inte blir tagen på allvar och då välja att inte medverka längre i utredningen. Det blir en självuppfyllande profetia.²³

5.3 Skyddsåtgärder för utsatta kvinnor

När kvinnan väljer att lämna sin man är det den mest kritiska tiden för henne. Mannen uppfattar kvinnans vilja att gå skilda vägar som ett allvarligt hot mot hans kontroll över henne. Att lämna mannen är det farligaste hon kan göra. Våldet fortsätter även efter separationen och blir i många fall även grövre och det är i samband med separation som en kvinna löper störst risk att dödas.²⁴ Denna ökade risk leder till att kvinnan ibland är i behov av någon form av skyddsåtgärd. Den mest omfattande åtgärden är livvaktsskydd. Under en försöksperiod under 1992 och 1993 fick tre kvinnor livvaktsskydd. Kvinnan kan även få en specialtränad skyddshund eller ökat skalskydd i sin bostad. Dessutom finns det även s.k. trygghetspaket som innehåller mobiltelefon, telefonsvarare, larmanordning m.m. De kvinnor som fått trygghetspaket säger att männen därigenom avhållit sig från trakasserier och kvinnorna har känt sig lugnare och tryggare. Det är mycket få kvinnor som fått avslag på sin ansökan om skydd. Utöver dessa insatser kan kvinnan få hemlig adress och/eller ny identitet. Samtliga skyddsåtgärder inverkar dock på kvinnans integritet och rörlighet. En annan möjlighet är att meddela mannen besöksförbud. Det är dock inte alltid detta avhåller mannen

---

²² SOU 1995:60 Del B, s.106-110.

²³ SOU 1995:60 Del B, s.116-123.

²⁴ BRÅ-Rapport 1997:2, Johnson, Holly: "Att forska om våld mot kvinnor. En kanadensisk offerundersökning", s. 87.

från att trakassera kvinnan. Därför föreslogs i SOU 1995:60 att de män som meddelats besöksförbud skulle kunna bevakas elektroniskt.²⁵

5.4 Försök att utveckla arbetsmetoder vid kvinnomisshandel

Den ökade fokuseringen på de misshandlade kvinnornas situation har lett till olika projekt med syfte att ändra handläggningen av sådana ärenden och i slutändan minska antalet fall av kvinnomisshandel. I Uppsala bedrivs en försöksverksamhet, kallad "Varningsklockan", som ska ta fram arbetsmetoder för snabbare, bättre och säkrare ingripanden vid kvinnomisshandel. Polisen arbetar där med att ta fram ett system för inhämtning, registrering, analys och delgivning av uppgifter om våld i hemmet. Den information som sammanställs på detta sätt ska sedan användas som bakgrundsinformation åt poliser vid ingripanden vid familjevåld. Man hoppas att på detta sätt kunna analysera brottsmönster, förutsäga när våldet kommer upprepas och sätta in skyddsåtgärder när de behövs. Förhoppningen är att de kunskaper om kvinnomisshandelns omfattning och karaktär som detta ger, ska bidra till ökade möjligheter för effektivt samarbete med andra berörda myndigheter, samt påverka attityderna till den här sorten våld. Detta system har använts i England och Kanada och visat sig leda till tidigare och effektivare insatser för de kvinnor som misshandlas av sina män.

Ett annat projekt är det s.k. Frideborgsprojektet i Norrköping. Här samarbetar polis, åklagare, kriminalvård, socialtjänst, sjukvård och Kvinnohuset. Man vill genom detta samarbete minska antalet fall av kvinnomisshandel och erbjuda de utsatta kvinnorna stöd och hjälp, men också ge de våldsamma männen en möjlighet att få hjälp att sluta använda våld.²⁶

Som tidigare tagits upp vill många utsatta kvinnor inte medverka i en rättsprocess mot sin våldsamme make. I Eslöv påbörjade man ett projekt 1995, kallat "Förbättrat kvinnoskydd". I nära samarbete med åklagarmyndigheten prövades metoder för bevissäkring där man bl.a. använde videofilmning och stillbildsvideo vid anmälningsupptagning och förundersökning. Händelseförlopp, skador och smärta dokumenterades på detta sätt. Som ett led i detta projekt skulle undersökningen av brottsplatsen göras i avsevärt större omfattning och med större noggrannhet än tidigare. Användningen av tvångsåtgärder skulle beaktas i större utsträckning för att handläggningen av ärendet skulle gå snabbare och för att markera att samhället ser allvarigt på den här typen av brott. Efter anmälan skulle polisen göra kontaktskapande hembesök hos parterna, oberoende av om de hade separerat eller fortfarande var sammanboende. När utredningen var klar

---

²⁵ Eliasson, a.a. s. 234, samt SOU 1995:60 s. 185f.

²⁶ Prop. 1997/98:55, s. 48.

kontaktades de sociala myndigheterna eller en intresseorganisation som skulle kunna ge kvinnan socialt och ekonomiskt stöd.²⁷

I början av 1996 inledde polisen i Värnamo en liknande försöksverksamhet där fysiska skador och andra bevis dokumenteras med hjälp av en videokamera. Detta för att förbättra och effektivisera polisens utredning i sådana här ärenden. Om kvinnan kommer till polisstationen för att göra sin anmälan sker målsägandeförhöret på traditionellt sätt i ett förhörssrum. I anslutning till detta videofilmas kvinnan så att hennes skador och berättelse dokumenteras. Om anmälan inte sker på detta sättet utan polis tillkallas till bostaden, videofilmas förhör och anmälningsupptagning på plats. Även bostaden filmas för att dokumentera hur platsen för övergreppet ser ut. Användningen av filmkamera förutsätter dock att kvinnan ger sitt medgivande till det. Den skriftliga dokumentationen ska emellertid ske som tidigare och rättsläkarintyg är fortfarande lika viktigt. Detta projekt har till syfte att ge åklagaren ett bättre underlag för att väcka åtal även i de fall då kvinnan väljer att inte medverka.²⁸

---

²⁷ SOU 1995:60, s. 186f.

²⁸ Lindgren, a.a. s. 44ff.

6 Åklagaren och kvinnan

Åklagaren uppfattas av brottsoffret som dennes representant i processen. Det är ju han som för målsägandens talan, ibland även i skadeståndsfrågan. Denna syn är inte alltid förenlig med åklagarens objektivitetsplikt enligt 23 kap. 4 § rättegångsbalken.

I de fall åklagaren väljer att inte väcka åtal är det viktigt att han kontaktar målsäganden och förklarar för denne varför han har fattat detta beslut. På detta sätt undviker man missförstånd, missnöje och onödiga överprövningar av åtalsfrågan. Det är viktigt för målsäganden att få veta att åtalsfrågan kan omprövas när som helst om det framkommer ytterligare bevisning.²⁹

Vid kvinnomisshandel är det vanligt att kvinnan inte vill att mannen åtalas vilket kan innebära problem för åklagaren. Visserligen är detta inte ett angivelsebrott där kvinnan själv beslutar att åtal inte ska väckas, men det kan ur bevissynpunkt vara svårt att föra en process utan hennes medverkan. Om kvinnan ändrar sin berättelse kan åklagaren använda det hon sagt i polisförhøret, men bevisvärdet blir lågt om hon ändå håller fast vid sin nya berättelse.³⁰ Finns dessutom ingen ytterligare bevisning, såsom rättsintyg, som stödjer uppgifterna i polisförhøret är det mycket svårt för åklagaren att styrka brottet. Åklagarna ser olika på detta problem. Somliga menar att det ligger i sakens natur att inte gå vidare när målsäganden inte vill medverka, medan andra anser att det är viktigt att lagföring sker ändå. Inte minst för att skydda kvinnan mot framtida övergrepp. Om de misstänker att kvinnan inte längre vill medverka p.g.a. hot från mannen anser åklagarna att det är av stor betydelse att åtal sker. Det handlar då inte bara om att skydda kvinnan utan även om att det uppfattas som ett hot mot hela rättssystemet. Det är inte förenligt med värderingarna i en rättsstat att en gärningsman undgår straff genom hot.³¹

Om åtal väcks eller inte i sådana här fall beror alltså på vilken åklagare som får ta hand om ärendet. Vad krävs då enligt åklagarna i bevishänseende för att de ska väcka åtal? De åklagare som Katarina Eriksson intervjuat uppger att kvinnans egen berättelse är av stor vikt. Även rättsintyg och vittnesuppgifter är betydelsefulla. I de fall kvinnan ändrar sin berättelse är det av stor vikt att det finns annan bevisning såsom rättsintyg och/eller vittnen. En noggrant företagen bevissäkring på förundersökningsstadiet kan här få stor betydelse. Det är dock inte särskilt vanligt att man väcker åtal utan kvinnans medverkan då åklagarna menar att det i sådana fall är svårt att få en fällande dom. Har misshandeln lett till allvarigare skador leder det dock oftare till åtal oavsett om kvinnan medverkar eller inte. Om den enda bevisning som finns är kvinnans berättelse kommer ord stå mot ord vilket

---

²⁹ Diesen, a.a. s. 63ff.

³⁰ 37 kap. 3 § och 36 kap. 16 § rättegångsbalken.

³¹ SOU 1995:60 Del B, s. 142ff.

leder till att både en trovärdighetsbedömning av parterna och en tillförlitlighetsbedömning av deras utsagor, måste göras. Då är det troligtvis av stor betydelse för åklagarens bedömning om mannen tidigare dömts för misshandel av kvinnan.³²

Polis och åklagare arbetar ofta utifrån vad de tror att utgången i nästa led blir, d.v.s. polisen försöker förutse hur åklagaren kommer att agera och åklagaren försöker se hur domstolen kommer döma. Detta menar Diesen är ett olyckligt tillvägagångssätt. Han påpekar att det är viktigt att polis och åklagare känner till att kvinnor i genomsnitt anmäler först vid 30 misshandelstillfället och att sådant här våld som regel upprepas. Mot denna bakgrund menar han att åsidosättande av åtalsplikten måste motiveras väl och att målsägandens önskan att åtal inte ska väckas ska uppfyllas endast i de fall där det finns goda skäl att anta att den utredning som gjorts är tillräcklig som tillrättavising av mannen. Han poängterar att det är mycket viktigt att polisen gör ett bra arbete med att samla bevis och dokumentera skador redan när de kallas till bostaden, så att det finns tillräckligt med annan bevisning om kvinnan senare väljer att inte medverka i processen.³³

Under förundersökningen är antingen polis eller åklagare förundersökningsledare. I vissa fall ska åklagaren överta rollen som förundersökningsledare såsom då användning av tvångsmedel kan bli aktuellt samt när målet är svårbedömt eller omfattande. Åklagaren ska från början vara förundersökningsledare i mål som inte är av enkel beskaffenhet. Vilka dessa är räknas upp i det s.k. fördelningscirkuläret som fastställts av Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen. Av detta framgår bl.a. att misshandel som inte är grov ska anses vara av enkel beskaffenhet och således ska polis som regel vara förundersökningsledare. Kvinnovaldscommissionen föreslog dock att åklagare alltid skulle vara förundersökningsledare vid misstänkta fall av kvinnomisshandel, även om misshandeln inte kan bedömas som grov. Detta grundade de på att sådana här fall inte kan anses vara av enkel beskaffenhet och därför behövs åklagarnas processrättsliga erfarenhet och erfarenhet av bevisvärdering. De menade att det är viktigt att tillvarata åklagarnas kompetens att avgöra om det behövs ytterligare utredning, för att få tillräckligt med bevisning för en fällande dom. Detta ledde till en översyn av fördelningscirkuläret. Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen utfärdade som en följd av denna översyn allmänna råd om ledningen av förundersökningen i brottmål så att det som regel är åklagaren som är förundersökningsledare vid brott mot 6 kap. brottsbalken och andra brottsbalksbrott där fängelse i två år eller mer kan följa samt vid brott som innefattar våld riktat mot närstående.³⁴

Även under förhandlingen skiljer sig åklagarnas sätt att förhålla sig till målsäganden. Vissa anser att det skulle strida mot objektivitetsprincipen om

---

³² SOU 1995:60 Del A, s. 205 samt Del B, s. 138ff.

³³ Diesen, a.a. s. 70f.

³⁴ SOU 1995:60 Del A, s. 199 och 208, samt Prop. 1997/98:55 s. 54.

de engagerade sig i dennes sak och undviker därför personlig kontakt. Andra ser sig som målsägandens talesman och tar hand om brottsoffret i samband med rättegången. Ett brottsoffer vill veta hur rättegången går till och vilka rättigheter han eller hon har och detta kräver personlig kontakt mellan målsägande och åklagare. Under rättegången är det dessutom viktigt att åklagaren inte låter brottsoffret vara själv innan förhandlingen och i pauserna. I de flesta domstolar finns ju inte separata väntrum utan målsägande och tilltalad får sitta i samma rum, vilket för många brottsoffer upplevs som ytterst obehagligt. Om offret har ett målsägandebiträde undviker man detta problem, då åklagaren kan koncentrera sig på det rent juridiska arbetet, medan målsägandebiträdet tar hand om offret på ett mer personligt plan.³⁵

---

³⁵ Diesen, a.a. s. 71ff.

7 Kvinnokommissionens arbete och förslag

7.1 Direktiven

Kvinnovåldskommissionen fick i juli 1993 i uppdrag att utifrån ett kvinnoperspektiv se över frågor rörande kvinnomisshandel samt komma med förslag på hur detta våld skulle kunna motverkas. Det betonades i direktiven att det var av stor vikt att orsakerna till våldet beaktades, där jämställdhetsfrågor och maktfördelning poängterades.³⁶ Direktiven pekade på att dessa orsaker fanns att finna på många plan och att åtgärder därför var tvungna att vidtas på en rad områden såsom lagstiftning och handläggningen av sådana här ärenden hos myndigheter. Även stöd till de kvinnor som utsatts för våld och insatser riktade till de våldsbenägna männen efterlyses. Vidare skulle kommissionen undersöka varför en så stor andel av anmälningarna om våld mot kvinnor skrevs av. De fick dessutom till uppgift att närmare studera de sociala myndigheternas handläggning av dessa ärenden för att se om rutinerna borde förändras. Även en översyn av lagstiftningen rörande sexualbrotten skulle göras för att undersöka om denna stod i överensstämmelse med statsmakternas värderingar när det gäller jämställdhet och våld mot kvinnor. Utredningen skulle enligt direktiven ske utifrån ett kvinnoperspektiv vilket innebar att det som skulle beaktas var hur kvinnorna uppfattade våldet och dess verkningar, och att det främst var åtgärder till fördel för utsatta kvinnor som skulle diskuteras.³⁷

7.2 Kommissionens överväganden

På grund av att uppdraget var så omfattande valde kommissionen att begränsa sin utredning till våld i nära relationer då detta är utbrett och i stor utsträckning dolt. Kommissionen menade att denna begränsning bäst skulle öka medvetenheten om det allvarliga samhällsproblem som mäns våld mot kvinnor utgör.

Kommissionen konstaterade i sitt slutbetänkande som avlämnades i mars 1995, att det för att kunna fälla till ansvar för misshandel, krävdes att offret kunde precisera de olika gärningarna och gärningstillfällena. Kommissionen påpekade att det vid kvinnomisshandel emellertid inte är ovanligt att våldet pågått under en längre tid och det kan vara svårt för kvinnan att urskilja de olika tillfällena. De sa vidare att det inte enbart är våldshandlingarna i sig som är utmärkande för den situation kvinnan befinner sig i. Hennes tillvaro

---

³⁶ Direktiven utgår från det strukturella/könskulturella perspektivet.

³⁷ Då uppsatsen endast handlar om polis och åklagares tillämpning av 4 kap. 4a § brottbalken tar jag endast upp de delar som behandlar detta. SOU 1995:60 s. 49ff, 179.

har ofta varit fylld av våld och hot och våldet upplevs till slut som det normala. Att det krävs av kvinnan att hon kan precisera enskilda misshandelstillfällen medför att helhetsbilden av misshandelsprocessen går förlorad. I NJA 1991 s.83³⁸ slog dock Högsta domstolen fast att det inte krävdes att *varje* enskild gärning kunde preciseras till tid och plats utan det räckte med att kvinnan kunde redogöra för några konkreta gärningar. Kommissionen menade emellertid att detta inte är tillräckligt då det fortfarande är de enskilda gärningarna som bestraffas och inte hela den process som kvinnomisshandeln utgör. Kommissionen menade att det ständigt överhängande hotet och vetskapen om att den man kvinnan bor tillsammans med när som helst kan misshandla henne, i sig utgör ett övergrepp mot kvinnan. De pekade på att kvinnomisshandel även innefattar handlingar som inte i sig är kriminaliserade såsom att mannen förbjuder kvinnan att träffa släkt och vänner samt diffusa hot av olika slag. Detta innebär en stor psykisk påfrestning för kvinnan.³⁹

Då straffrätten kräver preciserade gärningar medan kvinnan upplever det hela som en process som sträcker sig över lång tid fann kommissionen att det fanns ett behov av ny lagstiftning. De menade att en ny straffbestämmelse som framför allt riktar sig mot våld och andra övergrepp mot kvinnor i nära relationer till män borde införas i 4 kap. brottsbalken. De uppgav tre skäl för införandet av en sådan straffbestämmelse där det första var att man på detta sätt skulle ta hänsyn till vissa beteenden som inte är kriminaliserade i sig men som är ett led i den psykiska terrorn. Här avsågs olika former av diffusa hot och andra negativa psykiska påtryckningsmedel. För det andra skulle redan straffbelagda gärningar komma att omfattas av lagrummet och då man ser dem tillsammans tas bättre hänsyn till helheten. Det tredje och sista skälet som kommissionen angav var att den nya straffbestämmelsen skulle tydliggöra att det är fråga om en pågående psykisk terror där kvinnan inte skulle behöva kunna redogöra för de olika gärningsmomenten i detalj utan det skulle räcka med att hon preciserade handlingarna till sin karaktär och att dessa var begränsade till en viss bestämd period.

Det som skulle kriminaliseras var det våld som en kvinna utsätts för av en närstående man. Med närstående i detta lagrum avsågs enligt kommissionen i första hand att en man och en kvinna lever tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden, men bestämmelsen skulle även omfatta mödrar och döttrar.⁴⁰ Minderåriga barn skulle dock inte omfattas av straffbestämmelsen.

---

³⁸ En man stod åtalad för att ha misshandlat och våldtagit sin sambo under tiden sommaren 1987 till den 26 juli 1990. Kvinnan kunde endast närmare precisera fyra tillfällen då mannen våldtagit henne, men HD sa att kvinnans uppgifter gjorde att det stod utom rimligt tvivel att mannen under den avsedda perioden åtminstone vid några tillfällen utöver de angivna förövat våldtäkt mot henne. NJA 1991 s.83, s.100f.

³⁹ SOU 1995:60 Del A, s. 301f.

⁴⁰ Även andra familjekonstellationer omfattas men då i första hand av fridskränkning, inte kvinnofridskränkning.

Kommissionen konstaterade att våldet i dessa situationer ofta består av örfilar, knytnävsslag, knuffar och sparkar inte sällan i kombination med hot. Misshandeln leder inte alltid till svåra synliga skador utan dessa kan vara tämligen begränsade. Våldet sker dock ofta, påpekade kommissionen, under lång tid och som ett led i en upprepad kränkning av kvinnan vilket gör agerandet särskilt hänsynslöst. Kommissionen föreslog att det som skulle krävas för att detta lagrum skulle bli tillämpligt var att gärningsmannen använde våld eller hot om våld eller på annat sätt utsatte kvinnan för fysisk eller psykisk påverkan. På så sätt skulle man fånga in även sådant beteende som inte var straffbelagt i brottbalken.

För att kunna döma för detta nya brott skulle det krävas att gärningarna varit ägnade att varaktigt kränka kvinnans integritet och skada hennes självkänsla. Kommissionen poängterade att det förhållande att parterna lever ihop gör att kvinnan blir ännu mer utsatt. För att gärningarna skulle kunna anses varit ägnade att kränka kvinnans identitet skulle det enligt kommissionen krävas att övergreppen skett under en inte alltför begränsad tid. Den tid som skulle krävas var beroende av hur allvarliga de olika gärningarna varit. Likaså krävdes det för att gärningarna ska kunna vara ägnade att psykiskt påverka kvinnan att misshandel skett vid ett antal tillfällen. Generellt kan sägas att ju grövre misshandeln är desto färre gärningstillfällen skulle fordras.

Det nya brottet skulle omfatta gärningar som utgör brott mot 3, 4 eller 6 kap. brottbalken.⁴¹ Gärningar som var att bedöma som grov misshandel, våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande eller olaga frihetsberövande av normalgraden skulle enligt kommissionen inte omfattas, utan domstolen skulle döma särskilt för dessa. Detta nya brott skulle enligt kommissionen rubriceras *kvinnofridsbrott* och, då det inte begåtts av en man mot en kvinna, *fridsbrott*.⁴²

Kommissionen föreslog denna lydelse:

*En man som mot en närstående eller tidigare närstående kvinna använder våld eller hot om våld eller utsätter henne för annan fysisk eller psykisk påvekan, ägnad att varaktigt kränka kvinnans identitet och skada hennes självkänsla, döms för **kvinnofridsbrott** till fängelse i lägst ett och högst sex år.*

*Om en man handlar som anges i första stycket mot en annan man, eller om en kvinna handlar så mot en annan kvinna eller mot en man, döms för **fridsbrott** som där anges.*

---

⁴¹ De gärningar som främst ansågs vara aktuella var ringa misshandel och misshandel av normalgraden, olaga frihetsberövande, olaga tvång, olaga hot, hemfridsbrott, ofredande, förolämpning och sexualbrott fränsett våldtäkt och grovt sexuellt utnyttjande.

⁴² SOU 1995:60 s. 305ff.

8 Regeringens förslag

8.1 Utgångspunkter

Regeringen angav tre utgångspunkter som utgjorde grunden för deras förslag.⁴³ Den första var skärpt lagstiftning vad gäller kvinnomisshandel, men även för könshandel och sexuella trakasserier. Regeringen menade att införandet av ett nytt straffbud var viktigt för att synliggöra det våld kvinnor utsätts för i hemmet, men poängterade att detta endast var *ett* medel. Förebyggande åtgärder utgjorde den andra utgångspunkten. Dessa skulle bestå i stöd och hjälp till utsatta kvinnor, men även insatser riktade till de män som utövar våld lyfts fram. Kunskapen om kvinnomisshandel måste också bli bättre. Den tredje utgångspunkten var ett adekvat bemötande från myndigheternas sida då de kommer i kontakt med kvinnor som utsatts för våld i hemmet. Ett bättre samarbete mellan de olika berörda myndigheterna efterlystes.⁴⁴

8.2 Brott mot kvinnofrid

I propositionen påpekades att flertalet remissinstanser haft invändningar mot kommissionens förslag att det nya brottet skulle ses som en fortlöpande kränkning då de menade att detta inte löser de grundläggande bevisvärigheter som finns i den här typen av mål. Detta synsätt skulle kunna medföra att utformningen av lagbudet istället skulle bli för vag vilket skulle kunna leda till att det istället blev svårare att bevisa att brott har begåtts.

Kommissionens förslag att det nya brottet även skulle omfatta de delar av kvinnomisshandel som inte i sig är straffbara, såsom att förbjuda kvinnan att träffa släkt och vänner, skulle enligt regeringen strida mot legalitetsprincipen i 2 kap. 10 § regeringsformen och 1 kap. 1 § brottsbalken. Det skulle vara svårt att i förväg avgöra vilka handlingar som var kriminaliserade och detta kunde inte accepteras. Däremot menade regeringen att tidigare domar borde kunna återopas där gärningsmannen dömts för misshandel eller andra brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken riktade mot samma offer, för att visa att det skett upprepade gånger. Regeringen förespråkade en konstruktion där det nya straffbudet avser en serie i sig straffbelagda handlingar som varit led i en upprepad kränkning och som varit ägnade att allvarligt skada offrets självkänsla. På så sätt skulle allvaret markeras i denna form av brottslighet och det skulle även leda till att domstolen gör en helhetsbedömning av kvinnans situation. De gärningar

---

⁴³ Även regeringen utgår från det strukturella/könskulturella perspektivet. Se Prop. 1997/98:55 s. 20f.

⁴⁴ Prop. 1997/98:55 s. 23.

som skulle omfattas av detta nya brott, borde enligt regeringen vara sådana som typiskt sett kan ingå i en kränkning av en närstående person och som typiskt sett utgör ett direkt angrepp på den personliga integriteten. Denna konstruktion skulle dessutom medföra att svårigheterna att bedöma en doms rättskraft minskar då det som bedöms är de enskilda gärningarna.

Regeringen delade inte kommissionens inställning att minderåriga barn inte ska omfattas av det nya straffbudet. De menade att kränkningar av små barn är minst lika allvarliga som kränkningar av vuxna.

När det gäller bevisningen tar även regeringen upp rättsfallet NJA 1991 s.83. Praxis från och med detta rättsfall och det nya brottets konstruktion gjorde enligt regeringen att det inte alltid krävs att de enskilda gärningarna kan preciseras till tid och rum. Eftersom gärningarna kan betraktas som en enhet kan element som frekvens och vanemässighet vara av stor vikt. Åklagaren skulle då inte behöva individualisera gärningar som enbart ska visa på vanemässigheten och frekvensen i misshandeln. Åklagarens bevisbörda för att det åberopade förfarandet verkligen har ägt rum skulle dock inte påverkas.

Kravet att gärningarna typiskt sett varit ägnade att allvarligt skada offrets självkänsla och att det rör sig om en upprepad kränkning av densamme skulle kunna uppfyllas även genom en serie i och för sig relativt lindriga brott. Det skulle dock inte krävas att offret i det enskilda fallet kränkts eller fått sämre självkänsla, eller att det varit gärningsmannens avsikt att detta skulle vara följderna av hans agerande. Dessa rekvisit skulle således vara normativa vilket innebär att det för ansvar räcker att gärningsmannen haft uppsåt i förhållande till de faktiska omständigheterna som läggs till grund för bedömningen. Regeringen menade, som tidigare nämnts, att domstolen vid bedömningen av om gärningarna varit ett led i en upprepad kränkning även skulle kunna ta hänsyn till tidigare misshandelsdomar mot samma offer. Domstolen skulle enligt regeringen göra en helhetsbedömning av den utsatta personens situation.

Regeringen valde en mer generell formulering i första stycket då de ansåg att Kvinnovåldskommissionens förslag utgjorde en avvikelse från brottsbalkens könsneutrala systematik. Regeringen delade dock kommissionens inställning att det var av stor betydelse att särskilja de fall där våldet utövas av en man mot en kvinna som han bor eller har bott tillsammans med. Detta för att bättre synliggöra och kartlägga omfattningen av sådan här misshandel av kvinnor. De föreslog att detta skulle ske i ett andra stycke till bestämmelsen. För att markera att det rör sig om allvarlig brottslighet ville regeringen att brottet skulle rubriceras *grov fridskränkning* respektive *grov kvinnofridskränkning*.⁴⁵

Den lagtext som sedan antogs var denna:

---

⁴⁵ Prop. 1997/98:55 s. 76-83, 207.

*Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4 eller 6 kap. mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om gärningarna varit ett led i en upprepad kränkning av personens integritet och varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för **grov fridskränkning** till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.*

*Har gärningarna som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskaplika förhållanden, skall istället dömas för **grov kvinnofridskränkning** till samma straff.*

Denna lagändring trädde i kraft den 1 juli 1998.

9 NJA 1999 s. 102

1999 prövade Högsta domstolen för första gången ett mål rörande grov kvinnofridskränkning och meddelade dom den 19 mars samma år. Innebörden av kravet på att gärningarna ska ha varit ett led i en upprepad kränkning av kvinnan var ett av de rekvisit som domstolen tog ställning till.

Omständigheterna i målet var följande. Mannen stod åtalad för att ha misshandlat sin sambo vid fyra tillfällen. Han var tidigare dömd två gånger för misshandel av samma kvinna. De gärningar som han nu stod åtalad för hade ägt rum mellan den 17 juni och den 18 september 1998. Misshandeln bestod i slag och sparkar riktade mot ansikte, huvud, bål och bäcken. Detta hade medfört smärta, sårskador, svullnader och blåmärken. Den misstänkte förnekade misshandel vid alla tillfällen utom den 18 september då han enligt egen utsago slagit kvinnan över näsan med öppen hand. Detta skulle enligt honom rubriceras som ringa misshandel. I målet framgick att kvinnan och mannen varit ett par sedan juni 1995, att de flyttat ihop i juli 1998 och att de båda hade alkoholproblem.

I tingsrätten konstaterades att den första händelsen, den 17 juni, inträffat före ikraftträdandet av bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning som ju trädde i kraft den 1 juli samma år. Denna händelse bedömdes som misshandel av normalgraden. För de resterande tre tillfällena dömde tingsrätten med endast en kort motivering för grov kvinnofridskränkning till fängelse i tio månader.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom. En ledamot var dock skiljaktig och menade att det inte var visat att gärningarna varit ägnade att allvarligt skada hennes självkänsla och ville därför döma för misshandel.

I Högsta domstolen menade riksåklagaren att kravet på upprepad kränkning var uppfyllt och att tidigare domar mot samma offer kunde åberopas för att visa mönstret i mannens handlade. RÅ hävdade också att åklagaren inte behövde visa att kvinnans självkänsla verkligen skadats utan att det är tillräckligt att gärningarna typiskt sett leder till att självkänslan skadas allvarligt. Han poängterade vidare att det inte heller krävs att det varit gärningsmannens avsikt att skada kvinnans självkänsla eller integritet, utan att det är tillräckligt att han har uppsåt i förhållande till de faktiska omständigheterna.

Högsta domstolen började, liksom tingsrätten, med att konstatera att händelsen den 17 juni inte kunde bedömas enligt den nya straffbestämmelsen då detta skett före dess ikraftträdande. När det gäller de övriga gärningarna menade domstolen att det för ansvar för grov kvinnofridskränkning krävs att *de gärningar för vilka åtalet väckts* varit ett led i en upprepad kränkning av kvinnans integritet. De menade

fortsättningsvis att det av bestämmelsens lydelse krävdes att det för straffansvar måste finnas ytterligare handlingar som innefattar kränkning. Att det av förarbetena framgick att det skulle vara tillräckligt med de åtalade gärningarna saknade enligt domstolen betydelse med hänsyn till bestämmelsens ordalydelse och legalitetsprincipen. Högsta domstolen menade att det i praktiken krävdes att gärningsmannen tidigare dömts för liknande gärningar. Dessa skulle då kunna användas för att kvalificera de nu åtalade gärningarna. I detta fallet fanns tidigare misshandelsdomar, men eftersom dessa avsåg händelser som ägt rum före den 1 juli 1998 kunde de enligt domstolen inte åberopas med hänvisning till att retroaktiva inslag i straffrätten bör undvikas i så stor utsträckning som möjligt. Högsta domstolen dömde för misshandel i alla fyra fallen till fängelse i åtta månader.

Tre ledamöter var skiljaktiga. JustR Gregow menade att det inte förelåg hinder mot att beakta domar för gärningar begångna före ikraftträdandet av 4 kap. 4 § brottsbalken. Han ansåg dock inte att det i detta fallet förelegat ett sådant systematiskt och kvalificerat kränkande att gärningarna kan anses utgjort led i en upprepad kränkning av kvinnans integritet och bedömde alla gärningarna som misshandel av normalgraden.

JustR Beckman ansåg att det inte krävs ytterligare handlingar som innefattar kränkning, men att tidigare gärningar kan åberopas för att belysa de förhållande under vilka de i målet åtalade gärningarna ägt rum. Detta gäller dock enligt honom inte gärningar som begåtts före 1 juli 1998. Även han ville döma för misshandel för samtliga gärningar.

JustR Håstad menade att gärningar begångna före ikraftträdandet kan beaktas eftersom de inte ingår i de gärningar för vilka ansvar för grov kvinnofridskränkning kommer i fråga, utan endast visar de senare gärningarnas upprepade karaktär. Han menar att de tre misshandelstillfällena som inträffat efter den 1 juli varit ägnade att allvarigt skada kvinnan och med beaktande av de tidigare domarna har de varit ett led i en upprepad kränkning av henne. De skulle således bedömas som grov kvinnofridskränkning.

10 Ändring av lagrummets ordalydelse

Med anledning av utgången i domen från Högsta domstolen förordade RÅ i en framställan till Justitiedepartementet en översyn och omarbetning av 4 kap. 4 § brottsbalken.

Regeringen poängterade att det hela tiden varit meningen att det för fällande dom skulle räcka att de åtalade gärningarna antingen tillsammans eller i förening med tidigare gärningar, inneburit en upprepad kränkning av offrets integritet. Den ovan refererade domen i Högsta domstolen visade dock att detta inte framgick av lagtextens ordalydelse, utan enligt den krävdes det ytterligare handlingar utöver de som var uppe till prövning. Detta skulle innebära att även om en person stod åtalad för ett stort antal kränkningshandlingar, skulle han eller hon inte kunna fällas till ansvar för grov fridskränkning alternativt grov kvinnofridskränkning om gärningsmannen inte tidigare dömts för liknande handlingar riktade mot samma offer. Detta medförde enligt regeringen att tillämpningen av bestämmelsen skulle inskränkas avsevärt och kvinnofridsreformen försvagas.

I RÅ:s förslag skulle texten ändras till ”om gärningarna innebär eller är ett led i en upprepad kränkning”. Denna formulering ansåg regeringen inte vara särskilt lämplig eftersom rekvisitet ”upprepad kränkning” skulle kunna uppfyllas på två olika sätt. Detta skulle kunna innebära nya problem vid tillämpningen av bestämmelsen. Regeringen ansåg att Svenska Akademiens förslag var mer ändamålsenligt. Detta förslag löd ”om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning”.

Lagrådet menade att det inte var tillräckligt med en mindre justering av ordalydelsen. De ansåg bl.a. att kravet på en upprepad kränkning borde ersättas med ett krav på att de åtalade gärningarna skulle utgjort eller ingått i en serie kränkningar. En sådan mer genomgripande förändring borde enligt regeringen inte ske utan en mer omfattande beredning av ärendet och en sådan var inte möjlig att genomföra den här gången. Att vänta med en ändring av texten till efter en sådan utredning gjorts ansåg regeringen inte vara lämpligt då det var viktigt att värna om de som utsattes för sådana här kränkningar. De pekade på att bestämmelsen om grov kvinnofrid tillämpats relativt mycket och därmed trodde regeringen att medvetenheten om dessa problem har ökat inom rättsväsendet.

RÅ hade vidare föreslagit att det närmare skulle preciseras vad som kunde utgöra en upprepad kränkning. Regeringen ansåg att det är en fråga för rättstillämpningen att avgöra vad som från fall till fall skulle utgöra en upprepad kränkning. De pekade på att meningen med de nya

straffbestämmelserna var att hänsyn ska kunna tas till hela situationen. Viss vägledning fanns dock i propositionen för den ursprungliga lydelsen.

I författningskommentaren poängterade regeringen att det inte var meningen att bestämmelsens innebörd skulle ändras. Syftet med den föreslagna ändringen var att klargöra att det inte var ett formellt krav att det skulle finnas ytterligare kränkande gärningar utöver de som omfattas av åtalet.

Endast första stycket behövdes ändras och fick denna lydelse:

*Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4, eller 6 kap. mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för **grov fridskränkning** till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.⁴⁶*

Denna lydelse trädde i kraft den 1 januari 2000.

---

⁴⁶ Prop. 1998/99:145, s. 4-13.

11 Anmälnings- och domsstatistik

11.1 1 juli 1998 till 31 december 1999 – statistik från BRÅ

I BRÅ-rapporten ”Grov Kvinnofridskränkning”(2000:11) utvärderas den nya bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning. Rapporten avser tillämpningen av den äldre lydelsen, d.v.s. misshandel som ägt rum mellan den 1 juli 1998 och den siste december 1999. Det är viktigt att poängtera att detta avser de fall som anmälts. Anmälningsbenägenheten sägs bero på tre faktorer. Är brottet grovt och skadorna allvarliga anmäls det i större utsträckning än lindrigare brott. Vid kvinnomisshandel är skadorna, åtminstone till en början, ofta inte särskilt allvarliga utan består främst av blåmärken. Den andra faktorn är relationen mellan offer och gärningsman. Är gärningsmannen obekant har offret större benägenhet att polisanmäla än om det är någon som offret känner. Vid kvinnomisshandel är gärningsmannen per definition någon närstående. Den tredje och sista faktorn är brottets synlighet, dvs. brott begångna på allmän plats anmäls i högre grad än de som begås i hemmet. Tittar vi på dessa faktorer ser vi att alla tre talar för att anmälningsbenägenheten vid kvinnomisshandel inte är särskilt stor. Till detta kommer de problem som är specifika för kvinnomisshandel.⁴⁷

Av rapporten framgår det att drygt 1000 anmälningar om grov kvinnofridskränkning gjorts.⁴⁸ I 108 av dessa fall har åklagaren väckt åtal. Dessutom har åklagaren i ett tiotal fall valt att väcka åtal för grov kvinnofridskränkning där brottet från början anmälts som misshandel eller annat brott. I 99 fall har åklagaren väckt åtal för annat brott än grov kvinnofridskränkning, då främst misshandel. Ser man på detta sammantaget kan man konstatera att åtal väckts för endast en femtedel av de brott som anmälts som grov kvinnofridskränkning. Svårigheter med bevisningen är den främsta anledningen till att åtal inte väcks. Av de 108 åtalen för grov kvinnofridskränkning dömdes mannen i 70 fall och i knappt 30 fall dömdes den tilltalade istället till ansvar för något annat brott, främst misshandel och olaga hot då tingsrätten inte funnit att det föreligger en sådan upprepad kränkning som krävs enligt straffbudet. I sex fall har åtalet ogillats eller lagts ner och i de resterande fallen hade dom inte avkunnats vid utgången av 1999. Efter Högsta domstolens dom i mars 1999 minskade antalet anmälningar för grov kvinnofridskränkning och mellan mars och december dömdes endast tolv personer för detta brott. Ytterligare en följd av denna

⁴⁷ Läs mer i kapitel 5.2. samt SOU 1995:60 s. 74.

⁴⁸ Avser anmälningar från oktober 1998 eftersom det inte fanns någon särskild brottskod för grov kvinnofridskränkning förrän från och med oktober.

dom är att antalet anmälningar för misshandel mot kvinnor inomhus åter låg på samma nivå som innan 4 kap. 4 § brottsbalken infördes. Detta betyder att polis och åklagare förmodligen valt att rubricera gärningarna som misshandel istället.⁴⁹

I den preliminära statistiken som presenteras i rapporten avseende januari 2000 har antalet anmälda brott avseende grov kvinnofridskränkning ökat.⁵⁰

11.2 Anmälningssstatistik i Skåne

För att se om den ökade fokuseringen på kvinnomisshandel medfört någon förändring i antalet anmälningar har jag tittat på anmälningssstatistik från fem olika polisdistrikt i Skåne; Eslöv, Helsingborg, Hässleholm, Lund, Malmö.⁵¹ Jag har då tittat på antalet anmälda misshandelstillfällen, både av normalgraden och grova, samt grov kvinnofridskränkning från 1998, 1999 och 2000. Det som kännetecknar kvinnomisshandel är att det skett inomhus och att gärningsmannen varit bekant med offret. Statistiken nedan avser därför endast anmälningar av detta slag.

När det gäller misshandel av normalgraden har det totala antalet anmälningar minskat från 1169 för 1998 till 1023 för 2000. Antalet anmälningar var ungefär lika många under 1998 och 1999 då 1162 misshandlar av normalgraden anmäldes till polisen. I Lund ökade dock antalet anmälningar med 20 stycken vilket motsvarar 24% från 1998 till 2000.

Antalet anmälda grova misshandlar var 1998 25 stycken, 1999 34 stycken och 2000 30 stycken. Här kan man se att antalet anmälda brott har ökat sedan 1998, men då det rör sig om så få anmälningar är det svårt att säga något mer om utvecklingen.

Vad gäller grov kvinnofridskränkning har det av naturliga skäl skett en ökning i antalet anmälningar sedan 1998 då brottet infördes. 1998 anmäldes sammanlagt 14 fall i de fem polisdistrikten, 1999 var den siffran 76 och 2000 hade den stigit till 97. Det som är mest intressant är att jämföra siffrorna från 1999 och 2000. Antalet anmälningar ökade då med nästan 28%.⁵²

Antalet anmälningar om misshandel av normalgraden har alltså minskat medan antalet anmälningar avseende grov kvinnofridskränkning har ökat.

---

⁴⁹ BRÅ-Rapport 2000:11, s. 22ff.

⁵⁰ BRÅ-Rapport 2000:11, s. 20.

⁵¹ Se bilaga D.

⁵² Av intervjuerna med polis och åklagare framgår att rubriceringen som grov kvinnofridskränkning främst sker av åklagaren. Detta kan göra att brott som anmäls som misshandel av normalgraden eller grov misshandel senare omrubricerats till grov kvinnofridskränkning.

Minskningen i misshandelsanmälningarna skulle kunna förklaras med att de omfattas av det ökade antalet anmälningar om grov kvinnofridskränkning. Detta skulle i så fall tyda på att poliserna i större omfattning undersöker om det finns ytterligare misshandelstillfällen och i de fallen väljer att rubricera gärningarna som grov kvinnofridskränkning. Om detta är fallet vet jag dock inte.

11.3 Tingsrättsdomar i Skåne

För att få en bild av om hur domstolarna dömer i kvinnomisshandelsärenden efter ändringen av ordalydelsen som trädde i kraft 1 januari 2000 har jag gått igenom domarna i fem skånska tingsrätter; Eslöv, Hässleholm, Landskrona, Lund och Trelleborg. För att kunna peka på några skillnader har jag även studerat domarna från 1 juli 1998 till 31 december 1999. Jag har dock inte fått tillgång till domarna för 2000 vid tingsrätterna i Lund och Eslöv.

Under tiden 1 juli 1998 till 31 december 1999 har de fem tingsrätterna dömt för misshandel i någon form av en närstående kvinna i sammanlagt 49 fall. Av dessa avsåg sex grov misshandel. Under 2000 dömde de tre tingsrätter jag kunnat få uppgifter från, för misshandel av närstående kvinna i 28 fall, vilket är exakt lika många fall som för tiden 1 juli 1998 till 31 december 1999 för dessa tre tingsrätterna. Av de 28 dömda fallen av kvinnomisshandel under 2000 avsåg två grov misshandel varav den ena inträffat i december 1999.

De utdömda straffen skiljer sig mycket åt. Det är svårt att ge en rättvis bild av vilken påföljd som följer då gärningsmannen i de flesta fall även dömdes för andra brott. Mannens tidigare brottslighet och prognos spelar också in. I de fall mannen dömdes för misshandel vid endast ett tillfälle var variationen på domarna mycket stor. Vanligast var dock fängelse. I de fall fängelse utdömdes låg strafftiden i de flesta fall på mellan två och sex månader. Även dagsböter var vanligt, antingen ensamt eller i förening med villkorlig dom. Antalet dagsböter varierade mellan 30 och 100, men vanligtvis låg det mellan 50 och 80 oberoende av om det var förenat med villkorlig dom eller inte. Övriga påföljder var skyddstillsyn, antingen ensamt eller i förening med fängelse eller föreskrift om vård samt villkorlig dom, ensamt eller i förening med samhällstjänst. I de fall mannen dömdes för två fall av misshandel var variationen något mindre. Fängelse utdömdes i mer än hälften av fallen och låg som regel på mellan två och sex månader. Vid villkorlig dom och dagsböter var skillnaden i antalet dagsböter stor, det varierade mellan 60 och 150. I ett fall dömdes mannen till rättspsykiatrisk vård med föreskrift om särskild utskrivningsprövning. Hade mannen gjort sig skyldig till misshandel vid fler än två tillfällen utdömdes fängelse i samtliga fall utom ett där gärningsmannen endast var 17 år och därför överlämnades till vård inom socialtjänsten. Fängelsestraffen varierade i längd på mellan två och tio månader men det vanligaste var att straffen låg mellan fyra och sex månader. Vid grov misshandel låg straffen på fängelse

mellan ett och två år. I ett fall dömdes mannen till skyddstillsyn i förening med föreskrift om vård där det alternativa fängelsestraffet sattes till ett år och tre månader.

När det gäller tillämpningen av straffbudet grov kvinnofridskränkning har åklagaren yrkat på detta i sex fall för hela perioden, från 1 juli 1998 till 31 december 2000. Av dessa har fyra lett till fällande dom och två rubricerats som misshandel. I det ena av de fall som inte bedömts som grov kvinnofridskränkning var det bristande bevisning rörande tidigare misshandelstillfällen som gjorde att tingsrätten istället dömdes för misshandel. I det andra fallet ansåg mannen och kvinnan inte sig som ett par och det var således inte fråga om ett äktenskapsliknande förhållande. I Eslöv tingsrätt dömdes en man i oktober 1998 för grov kvinnofridskränkning efter att under två månaders tid i det närmaste dagligen hotat att döda sin sambo. Hoten ansågs vara ett led i en upprepad kränkning och varit ägnade att allvarligt skada kvinnans självkänsla. Hässleholms tingsrätt dömdes i juli 2000 en man för grov kvinnofridskränkning. De enskilda gärningarna avsåg misshandel vid en rad tillfällen den 25 maj till den 5 juni 2000 och bedömdes således enligt den senare lydelsen av lagrummet. Misshandeln utgjordes av upprepade slag mot huvudet, sparkar mot kroppen, slag med tillhyggen och strupgrepp. Mannen hade dessutom bränt kvinnan med en cigarett, stuckit henne med en kniv samt hotat henne till livet vid ett flertal tillfällen. Mannen var tidigare dömd för grov misshandel av kvinnan begången i november 1999. Tingsrätten i Trelleborg har dömt för grov kvinnofridskränkning vid två tillfällen, ett avseende den första lydelsen och ett avseende den senare. I det första fallet från juni 1999 rörde det sig om ett gift par där mannen dömdes för att från den 1 juli 1998 och en tid framåt vid ett stort antal tillfällen misshandlat kvinnan med örfilar, knytnävsslag och genom att dra henne i håret. Hon tvingades dessutom att utstå långa förhör, han hade vridit om hennes bröstvårtor samt tagit stadiga och smärtsamma grepp i hennes underliv. Dessutom dömdes mannen för en rad misshandelstillfällen som inträffat före ikraftträdandet av 4 kap. 4a § brottsbalken. I domen kan man läsa om hur kvinnan berättat att hon blev slagen redan tidigt i deras förhållande och att det blev värre efter att hon börjat jobba. Mannen ska ha kallat henne vid öknamn samt på olika sätt "psykat" henne. I det andra fallet från december 2000 var det också fråga om ett gift par. I det fallet dömdes mannen för att under tiden 22 april till och med 30 september 2000 vid ett flertal tillfällen misshandlat och ofredat sin hustru. Kvinnan kunde precisera tio olika tillfällen. Misshandeln bestod främst av örfilar och knuffar, men även strupgrepp och en spark i ansiktet. I denna dom tas inte kvinnans situation i stor upp på samma sätt som i den tidigare domen. Det är svårt att uttala sig om tendenser och utveckling eftersom det är ett mycket litet material, men det finns inget som visar på någon skillnad mellan de undersökta tingsrätternas praxis.

Vilket straff medförde domarna för grov kvinnofridskränkning? Två av fallen, det från Eslövs tingsrätt och det första från Trelleborgs tingsrätt avsåg även andra brott så det kan vara svårt att uttala sig om vad just brottet

grov kvinnofridskränkning ger för påföljd. Eslövs tingsrätt dömde mannen till ett års fängelse och Trelleborgs tingsrätt dömde till åtta månaders fängelse. I de två fall som endast avsåg grov kvinnofridskränkning skilde sig domarna markant. Hässleholms tingsrätt dömde till tre års fängelse medan Trelleborgs tingsrätt dömde till skyddstillsyn med föreskrift om vård för alkoholproblem. Båda dessa fall avsåg lydelsen efter 1 januari 2000.

Vid sidan av misshandel av normalgraden, grov misshandel och grov kvinnofridskränkning, dömdes männen även för olaga hot, övergrepp i rättssak, olaga frihetsberövande, hemfridsbrott, ofredande och överträdelse av besöksförbud. Dessutom dömde tingsrätterna till ansvar för våldtäkt i tre fall och för mord i ett fall. Värt att nämna är att Eslövs tingsrätt även i ett fall dömde för grov fridskränkning.

12 Handlingsplan och åtgärdsprogram

I ”Kvinnofrid. Handlingsplan för Åklagarmyndigheten i Malmö”⁵³ uppmanas åklagarna att som förundersökningsledare vara särskilt aktiva i inledningskedet. Detta för att säkra så mycket bevisning som möjligt tidigt, så att utredningen kan fullföljas och rättegång kan hållas även i de fall kvinnan väljer att inte medverka. Åklagarna upplyses även om vikten av att använda tillgängliga tvångsmedel när förutsättningar för det föreligger. Även samarbetet med andra berörda myndigheter samt frivilligorganisationer, såsom kvinnojourerna, poängteras.

I ”Kvinnofrid. Åtgärdsprogram för Åklagarmyndigheten i Malmö”⁵⁴ redogörs för olika åtgärder som kan eller bör vidtas vid en utredning rörande kvinnomisshandel. Merparten av åtgärderna rör det polisiära arbetet och de direktiv åklagarna som förundersökningsledare ska ge polisen. Arbetet ska organiseras så att kvinnan hörs omgående och att hon videofilmas eller fotograferas i de fall polisen inte har tillgång till videokamera. Därefter ska de se till att kvinnan kommer till läkare för undersökning samt beställa en kopia av journalen eller rättsintyget i de fall det blir aktuellt. Även här betonas vikten av att säkra så mycket bevisning som möjligt så att den fortsatta utredningen inte hindras om kvinnan väljer att ta tillbaka sina uppgifter. Vidare ska eventuella skador på den misstänkte dokumenteras och husrannsakan göras på brottsplatsen. Slutligen ska de se till att få så fullständiga uppgifter som möjligt om eventuella vittnen och höra dem så fort det går för att hindra att de ändrar sig och inte vill ”blanda sig i”.

12.1 Videofilmning

Målsägandens skador bör enligt åtgärdsprogrammet dokumenteras i samband med upptagningen av anmälan. Videofilmning av skadorna bör ske i ett avskilt utrymme och alltid inledas med tid, plats och vilka personer som befinner sig i rummet. Det är även viktigt att det framgår att målsäganden frivilligt låter sig filmas.

Videofilmningen bör delas in i två delar. Först sker en dokumentation av skadorna där en polisman pekar på skadorna och eventuellt lämnar muntliga förtydliganden. Därefter får kvinnan i korthet berätta hur hon fått skadorna och av vem. Dessutom kan korta kompletterande frågor till kvinnan ställas. Den andra delen av videodokumentationen ska endast användas vid en rättegång i de fall kvinnan inte längre vill medverka eller ger andra förklaringar till de skador hon fått. Som huvudregel ska en dom grundas på

---

⁵³ Se bilaga B.

⁵⁴ Se bilaga C.

det som förekommit vid huvudförhandlingen, men i de fall målsäganden lämnar olika uppgifter vid polisförhör och vid huvudförhandling kan det som framkommit under förhör användas enligt 37 kap. 3 § jämförd med 36 kap. 16 § rättegångsbalken.

Dessutom bör brottsplatsen videofilmas och särskild vikt skall läggas vid dokumentation av tecken på missbruk och våldsamheter såsom sönderslagna möbler och krossat glas.

12.2 Tvångsmedel och övriga åtgärder

När det gäller anhållande och häktning framhålls att det alltid föreligger kollusionsfara då mannen kan avlägsna sig samt förstöra eller gömma föremål som är av intresse för utredningen. Dessutom finns en betydande risk för att han försöker påverka kvinnan eller vittnen. Även recidivfaran är ofta förekommande vid denna typ av brottslighet.

I de fall mannen gör invändningar om nödvärn eller provokation bör en kroppsbesiktning övervägas. Andra tillämpliga tvångsmedel som nämns är husrannsakan och beslag.

Dessutom ska ett målsägandebiträde förordnas så tidigt som möjligt i utredningen så att kvinnan känner att hon har ett stöd och att någon kan bevaka hennes intressen. Även behovet av besöksförbud ska tas hänsyn till. Finns barn inblandade ska en anmälan göras till socialtjänsten enligt 71 § socialtjänstlagen.

12.3 Utbildningsmaterial från Rikspolisstyrelsen

Regeringen beslutade den 16 december 1997 att ge vissa myndigheter i uppdrag att gemensamt arbeta fram åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor. Rikspolisstyrelsen fick då i uppdrag att tillsammans med Domstolsverket, Riksåklagaren och Socialstyrelsen ombesörja en fortbildning av personalen inom rättsväsendet, socialtjänsten samt hälso- och sjukvården.⁵⁵ Under våren 2001 var ett utbildningsmaterial färdigt som skulle vara till hjälp att genomföra utbildningen. Målet med utbildningen är att skapa förståelse för hur våldet påverkar kvinnorna och hur det normaliseras i relationen. Dessutom ska utbildningen ge kunskaper om hur dessa ärenden kan handläggas med större framgång och att detta ska få genomslag i det praktiska arbetet för att minska mäns våld mot kvinnor.

---

⁵⁵ Kvinnofrid. Handlingsplan för Åklagarmyndigheten i Malmö.

12.3.1 Innehåll

Studiematerialet inleds med en redogörelse för hur våldet påverkar kvinnan och den normaliseringsprocess där kvinnan gradvis accepterar våldet som något normalt i relationen. Därefter tas åtgärder för ökad samverkan mellan myndigheter upp, följt av åtgärder för hälso- och sjukvård, socialtjänst, polis och åklagare, domstol samt kriminalvård.

När det rör arbetet hos polis och åklagare framhålls två saker som viktigast, nämligen att förbättra de inledande åtgärderna, särskilt dokumentationen av bevisningen och att öka genomströmningshastigheten. Det poängteras att det är mycket viktigt att skydda kvinnorna och öka deras trygghet så att de blir mer benägna att tala om vad de varit med om. För att lyckas med detta måste kvinnan bemötas på ett respektfullt och korrekt sätt och polis och åklagare måste på ett tidigt stadium göra en risk- och hotbilda-bedömning. Dessutom måste nödvändiga skyddsåtgärder för kvinnan vidtas.⁵⁶

12.3.2 Polisarbetet

Polisen uppmanas att skilja parterna åt då de kommer till platsen och de får inte använda sig av medling då det allt för ofta leder till att misshandeln fortsätter och blir allvarligare. Så fort anhållningsskäl finns ska mannen gripas alternativt anhållas av åklagare.

Det betonas att det är viktigt att polisen visar att de bryr sig om kvinnans situation även utöver att utreda brottet, men att det också är viktigt att de tidigt gör klart för kvinnan att de har skyldighet att vara objektiva. När det gäller information tas det upp att kvinnorna som regel har svårt att ta till sig särskilt mycket information på ett tidigt stadium. Informationen ska först och främst avse den omedelbara hjälp som finns att få inom sjukvården, socialtjänsten eller kvinnojourerna. Polisen ska hjälpa kvinnan att komma i kontakt med socialtjänst och kvinnojour. Övrig information bör lämnas i samband med att kvinnan kallats till ett mer omfattande förhör.⁵⁷

För att underlätta för polisen att vidta nödvändiga åtgärder i inledningsskedet har ett åtgärdskort⁵⁸ tagits fram som i punktform tar upp det polisen bör tänka på. Först ska polisen redogöra för sina första intryck när de kom till platsen och de uppmanas att tänka på att vara objektiva och nyfikna, föra parterna inom syn- och hörhåll från varandra samt kontakta socialtjänsten om det finns barn inblandade. Därefter tas det upp vad polisen bör ta reda på i det första förhøret. Vad har hänt? Användes vapen eller tillhyggen? Var i bostaden skedde övergreppen? Förekom sexuellt våld? Sedan redogörs för åtgärder som bör vidtas för målsägandens räkning och

---

⁵⁶ Rikspolisstyrelsen: ”Kvinnofrid – Ett utbildningsmaterial om mäns våld mot kvinnor”, s.

1.

⁵⁷ Rikspolisstyrelsen, a.a. s.3-7.

⁵⁸ Se bilaga A.

utförligare frågor till henne. Här ska polisen ta reda på om detta hänt tidigare och om det i så fall finns dagboksanteckningar. Dessutom ska kvinnan komma till läkare för vård samt informeras om det skydd hon kan få.

När det gäller vittnen uppmanas polisen att inte glömma grannarna. De bör tillfrågas om de hört eller sett något den dagen eller om de gjort några tidigare iakttagelser. Även deras relation till de inblandade är viktig att få reda på.

Polisen ska vidare se om det finns skäl att gripa gärningsmannen, se om han har några skador och informera honom om att brottet ligger under allmänt åtal. Slutligen tas upp vad polisen i övrigt bör tänka på såsom om det behövs tolk och att de själva kan kallas att vittna.⁵⁹

12.3.3 Förundersökningen

Enligt RÅFS 1997:12 är kvinnomisshandelsärenden inte av enkel beskaffenhet och följaktligen ska åklagare vara förundersökningsledare.⁶⁰ Sådana här mål är prioriterade och ska därför ske skyndsamt och så många utredningsåtgärder som möjligt bör vidtas så fort som möjligt. Fördelen med täta kontakter mellan polis och åklagare betonas. Vikten av att informera kvinnan om hur utredningen fortskrider framhålls då det kan medföra att hon blir mer villig att medverka i den fortsatta utredningen. Särskilt viktigt är att hon informeras om sådant som har betydelse för hennes säkerhet såsom när mannen kommer frigges. Att skapa rutiner för kontinuerlig risk- och hotbildbedömning uppges också vara angeläget. För detta ändamål kan SARA användas vilket är en manual för bedömning av risk för framtida partnervåld.

När kvinnan kallas till ett senare och längre förhör ska hon få information om vilka ersättningsmöjligheter som finns, möjligheten till målsägandebiträde och stödperson, att mannen kan meddelas besöksförbud samt vilka myndigheter och organisationer som kan lämna stöd och hjälp. Dessutom ska hon underrättas om förundersökning inte kommer inledas, eller under utredningen om förundersökningen läggs ner eller beslut att åtal inte ska väckas.

Om mannen släpps skall en snabbutredning angående besöksförbud göras parallellt med övrig utredning. Om förutsättningar härför föreligger ska åklagaren utfärda och delge mannen beslutet redan innan han försätts på fri fot.⁶¹

---

⁵⁹ Rikspolisstyrelsen, a.a. s. 15.

⁶⁰ 23 kap 3 § rättegångsbalken.

⁶¹ Rikspolisstyrelsen, a.a. s. 8-12.

13 Intervju med polis

13.1 Inledning

Jag har ovan redogjort för vad polisen bör tänka på i kvinnomisshandelsärenden, både för att underlätta för den utsatta kvinnan och för att få större resultat av det egna arbetet. Hur ser då arbetet ut i praktiken? För att få en bild av polisens tillvägagångssätt i sådana här fall har jag intervjuat fyra utredare från fyra olika polisdistrikt i Skåne; Helsingborg, Kristianstad, Lund och Malmö.

13.2 Arbetet

Videokamera används i alla fyra polisdistrikten. Detta är bra då kvinnans skador på så sätt dokumenteras på ett bra sätt och då filmen kan användas som bevisning vid en rättegång i de fall kvinnan inte längre vill medverka i processen. Det finns dock vissa problem förknippade med användandet av videokamera. För det första krävs alltid kvinnans samtycke för att polisen ska kunna filma hennes skador. Detta förklarar den intervjuade polisen i Helsingborg med att det kan röra sig om fåfänga och att kvinnan skäms och känner sig misslyckad då hon känner att hon blivit lurad. Polisen i Lund menar dock att det är mycket ovanligt att kvinnan inte låter sig videofilmas. För det andra är det inte alla som behärskar tekniken och filmens kvalitet kan variera. Ytterligare ett problem är att inte alla radiobilar är utrustade med videokamera av ekonomiska skäl.

Samtliga intervjuade poliser framhåller vikten av att arbetet går snabbt. Ofta är kvinnan mer samarbetsvillig vid anmälan och då är det viktigt att arbeta snabbt så att eventuella skador och kvinnan berättelse hinner dokumenteras på film innan hon ångrar sig och väljer att inte längre medverka. Det är dessutom viktigt att så snabbt som möjligt få kvinnan skriva på en fullmakt där hon ger polisen tillstånd att ta del av rättsintyget. Återkallar kvinnan fullmakten innan polisen fått rättsintyget har polisen inte längre rätt att få ta del av det. Kommer återkallandet senare kan polisen ändå använda det i utredningen och åklagaren kan använda det vid en eventuell rättegång.

I Lund försöker de poliser som är på plats att vidta så många åtgärder som möjligt direkt. De som finns inne på polisstationen får sedan ta över för att utträtta det som återstår. Meningen är att alla åtgärder ska ha vidtagits innan de inblandade poliserna slutar sina arbetspass och att överlämnade av ärenden ska ske i så liten utsträckning som möjligt. Polisen i Lund och Kristianstad sätter in stora resurser i inledningsskedet för att sedan kunna dra ner på dem när utredningen fortskridit ett tag. I Lund har man utvecklat ett samarbete med åklagaren som grundas på möjligheten till förenklat brottmålsförfarande. Polisen använder sig av åklagarmyndighetens

handlingsplan, vilken de följer till punkt och pricka. I denna handlingsplan ges direktiv om hur arbetet ska gå till. Polis och åklagare kan utifrån denna komma överens om hur arbetet ska läggas upp. På detta sätt får polisen större befogenhet att fatta beslut på egen hand trots att det är åklagaren som är förundersökningsledare.

Både polisen i Helsingborg och polisen i Lund uppger att de aldrig använder sig av medling vid lägenhetsbråk. I Helsingborg tar man regelmässigt med mannen till polisstationen för förhör direkt. De menar att det är viktigt att på detta sätt markera för både mannen och kvinnan att detta är något som inte accepteras av samhället.

13.3 Helheten

Samtliga utredare uppger att man inom deras polisdistrikt ser till att få en helhetsbild av kvinnans situation. Kvinnorna tillfrågas i förhören om det hänt tidigare att mannen slagit henne. Både kvinnans situation i nuläget och tidigare är av intresse. Polisen i Malmö väljer att inte fråga kvinnan om tidigare händelser direkt på plats utan först vid det efterföljande förhöret. Om det vid förhöret kommer fram att kvinnan blivit misshandlad tidigare ser polisen till att försöka utreda även dessa händelser. Det kan dock vara svårt då kvinnan sällan kan precisera tidigare gärningar. Polisen i Lund framhåller att det även är viktigt att ta reda på eventuella tidigare gärningar för att se om det föreligger recidivfara som kan ge grund till att mannen häktas. De anser att det är bra om mannen häktas då kvinnan inte kan påverkas av mannen att ta tillbaka eller ändra sin berättelse. De poängterar även att det är viktigt att tala med grannar och eventuella vittnen för att få reda på hur huruvida detta hänt tidigare. Polisen i Lund menar att detta arbetssätt att försöka få fram en helhetsbild där även tidigare händelser beaktas, inte hänger samman med införandet av brottet grov kvinnofridskränkning, utan istället är en följd av rättsfallet NJA 1991 s.83 som tagits upp tidigare.⁶²

13.4 Kvinnornas medverkan

Att kvinnorna inte längre vill medverka i utredningen ses som det stora problemet i sådana här mål. Polisen pekar på att det innebär ett stort trauma att bryta upp. Kvinnornas benägenhet att vilja göra en anmälan och hålla fast vid sin berättelse anser polisen i Lund hänger samman med vilken social status kvinnan har. De kvinnor som rör sig i missbrukarkretsar ändrar inte eller tar tillbaka sina berättelser i samma utsträckning som de kvinnor som tillhör de högre samhällsskikten. Detta förklaras med att kvinnan i det senare fallet har mer att förlora på att göra en anmälan. Om hennes man döms för misshandeln blir hon en ensamstående mamma och hon förlorar sin status.

---

⁶² Se kapitel 7.2.

Om kvinnan inte vill göra en anmälan skriver man polisen som anmälare. Problemet är dock att utan kvinnans samtycke får polisen inte filma henne och de får heller ingen fullmakt att ta del av ett eventuellt rättsintyg. Detta medför bevissvårigheter. I de fall kvinnan väljer att "dra sig ur" i ett senare skede leder detta hos polisen i Lund till att polisen söker upp kvinnan för att ta reda på varför hon ändrat sig samt för att göra henne uppmärksam på att polis och åklagare ändå är skyldiga att fortsätta utredningen.

Polisen i Malmö poängterar att kvinnor håller fast vid sina berättelser om de får rätt stöd. Detta avser inte endast polisens insatser utan kvinnorna behöver även hjälp med det rent praktiska. När åtal väcks upphör polisens ansvar och då är det viktigt att kvinnan får hjälp från annat håll. I Lund kan polisen se att kvinnorna inte väljer att dra sig ur i samma utsträckning sedan de började arbeta efter åklagarmyndighetens handlingsplan. Detta förklarar de med att engagemanget från polis och åklagare har ökat och kvinnorna därmed känner att samhället bryr sig om dem och att de har stöd. De poängterar att den sociala biten är mycket viktig för att få kvinnorna att samarbeta under hela processen.

13.5 Projekt i de olika polisdistrikten

I kapitel 5. 4 togs olika projekt upp där man samordnat arbetet vid kvinnomisshandelsärenden för att bättre kunna handlägga sådana ärenden samt på olika sätt underlätta för den misshandlade kvinnan. Sådana projekt finns även i några av de polisdistrikt som jag varit i kontakt med. Liksom de som redogjorts för i kapitel 5. 4 angriper de problemet på olika sätt.

13.5.1 Helsingborg

I Helsingborg finns ett projekt kallat Johannaprojektet som har Frideborgsprojektet som förebild och som erbjuder utsatta kvinnor gruppssamtal med andra kvinnor som misshandlats. På dessa möten är polis och socialtjänst ibland närvarande för att informera om de rättigheter kvinnorna har och hur arbetet vid sådana här fall går till. Dessa möten sker en gång i veckan och kvinnorna ser då att de inte är ensamma och att det finns andra som har klarat sig ur situationen. Detta projekt har enligt polisen fått mycket positiva reaktioner. Kvinnorna informeras om Johannaprojektet vid anmälan eller vid ett senare förhör, beroende på om polisen anser att hon kan ta till sig informationen redan vid anmälan.

I Helsingborg delar inte de poliser som tar upp anmälan eller gör utredningen ut några broschyrer. Detta sköter en särskild brottsoffersamordnare. Denne läser anmälan och skickar därefter ut relevant information såsom information om Brottsofferjouren, Brottsoffermyndigheten och målsägandebiträde. Den information som kvinnorna vill ha rör främst praktiska detaljer som t.ex. om hon kan byta lås, var hon ska göra av mannens saker eller vad som händer om och när han

släpps. Polisen poängterar att kvinnorna inledningsvis inte är intresserade av rättegången som ligger flera månader fram i tiden utan det är ”här och nu” som är det viktiga.

13.5.2 Malmö

I Malmö visade en undersökning som gjordes 1997 att det inte fanns någon myndighetssamverkan alls vid våld i nära relationer. Detta ledde till att Kommunfullmäktige beslutade om ett kommunövergripande handlingsprogram som olika aktörer skulle vara med och utarbeta. Detta ledde till inrättandet av ett kriscentrum för kvinnor och barn i kommunens regi vilket erbjöd ett skyddat boende och rådgivning. Dessutom inrättades en familjevårdsenhet vid polisen som hade till uppgift att utreda hela familjevårdsproblematiken.

I Malmö använder man sig av en handbok för olika insatser vid grov kvinnofridskränkning där det klart och tydligt framgår vilket ansvar som åligger varje myndighet.

13.5.3 Lund

Sommaren 2000 började polis och åklagare i Lund att diskutera om det inte fanns möjlighet att påskynda arbetet vid relationsvåld. Detta ledde till ett rättskälleprojekt kallat FRÄS – Framtidens Rättskälleprojekt, Ännu Snabbare. Detta innebar att ett samarbete mellan polis, åklagare och tingsrätt som skulle möjliggöra att den anhållne mannen redan när han släpptes kunde informeras om vilken dag huvudförhandling skulle hållas. Problemet med detta projekt var dock att mannen ofta var misstänkt för andra brott också och lagföring ska som huvudregel ske för samtliga brott vid ett och samma tillfälle. Detta förfarande kom då att även kunna omfatta brott som misshandel, stöld, narkotikabrott och rattfylleri, d.v.s. brott som inte är särskilt svårutredda. Mer svårutredda brott skulle försena arbetet och på så sätt omöjliggöra en snabbare handläggning. Detta visade sig dock svårt att genomföra i praktiken eftersom det fanns allt för många komplicerade ärenden. Projektet ligger nu nere men ska återupptas igen den 1 september. Enligt polisen var det problem med styrningen uppifrån.

Polisen i Lund får utbildning i hur de ska bemöta en misshandlad kvinna. Energi ska läggas ner på att få kvinnan att känna stöd så att hon kan bryta upp. Utredaren menar att det är viktigt med utbildning för att få bort attityden att kvinnan får skylla sig själv eftersom hon stannar kvar hos mannen.

I Lund finns ingen familjevårdsenhet utan istället är det fyra till fem poliser som specialiserat sig på våld i nära relationer.

13.5.4 Kristianstad

I Kristianstad finns inget särskilt projekt rörande kvinnomisshandel men polisen uppger att arbetet sker i nära dialog med åklagaren. Dessutom finns sedan två år tillbaka en familjevåldsenhet vid polisen.

13.6 Effekter av införandet av grov kvinnofridskränkning

Det polisiära arbetet har inte ändrats till följd av införandet av grov kvinnofridskränkning. De förändringar som skett och det förändrade synsättet på sådana här ärenden började ta form redan innan detta nya brott infördes. Det är fokuseringen på och framlyftandet av allvaret i kvinnomisshandel som resulterat i det ändrade arbetssättet. Brottsubriceringen grov kvinnofridskränkning tillkom först häfter. I Kristianstad menar utredaren dock att man nu ser till att säkra mer bevisning i inledningsskedet och detta ses som en följd av det nya lagrummet.

Patrullerna rubricerar fortfarande sådana här fall som misshandel, olaga hot etc. Det är först efter förhör med kvinnan som man kan se om det är fråga om grov kvinnofridskränkning eller ej. Rubriceringen som grov kvinnofridskränkning sker dock som regel av åklagaren och inte av polisen.

14 Intervju med åklagare

14.1 Arbetet

Flera åklagare uppger att de har mer kontakt med målsägande vid utredning av kvinnomisshandel än vid andra brott. Utrymmet för personlig kontakt är dock begränsat, men i de fall det sker är det som regel i samband med att kvinnan kallats till polisen för förhör. Anledningen till att åklagaren väljer att närvara vid förhöret kan vara att de i vissa fall vill skapa sig en egen bild och för att de vill se om de kan tro på kvinnans berättelse. De misshandlade kvinnorna tar i större utsträckning än andra målsägande kontakt med åklagaren. De är då främst intresserade av att veta vad som kommer hända vid den kommande rättegången.

Åklagarna försöker vara aktiva förundersökningsledare och ha en tät kontakt med polisen under hela utredningen. Direktiven till polisen är vid kvinnomisshandel utförligare än i andra fall. De försöker även se till att arbetet sker så snabbt som möjligt för att underlätta för kvinnan så att hon orkar medverka under hela processen.

Två av de intervjuade åklagarna uppgav att det inte fanns något handlingsprogram vid kvinnomisshandelsärenden. Då det finns ett sådant och åklagarmyndigheten haft internutbildning rörande kvinnomisshandel, kan det tyckas konstigt att inte alla känner till detta. Detta kan dock ha sin förklaring i att många av de åtgärder som tas upp riktar sig till polisen och det polisiära arbetet och att dessa åklagare därför inte tänkt på det som ett handlingsprogram för åklagarnas arbete som förundersökningsledare.

14.2 Arbetets förändring efter införandet av grov kvinnofridskränkning

Det råder delade meningar om huruvida införandet av grov kvinnofridskränkning medfört några förändringar i sättet att arbeta. Åklagarna poängterar att det fortfarande krävs att åtminstone vissa tillfällen kan preciseras och på så sätt har ingen förändring skett. Det som skiljer sig är att man nu är mer intresserad av att höra om bakgrunden och att man låter kvinnan berätta om hur hon har det i sin vardag. Detta gör att utredningarna blir mer omfattande än tidigare. Några åklagare tar upp att det är viktigt för kvinnans rehabilitering att hon får prata av sig och att detta kan medföra att hon känner att hon blir trodd. Detta är även viktigt för att kunna visa på den vardagliga, systematiska kränkningen av kvinnans integritet. Åklagarna behöver dock inte visa att gärningarna varit ägnade att skada kvinnans självkänsla utan då de kan visa på ett antal gärningar presumeras det att de

företagits med detta syfte. Man menar att gärningar av detta slag mot en närstående alltid har till syfte att kränka personens integritet.

Ändringen av ordalydelsen som trädde i kraft 1 januari 2000 medförde inga förändringar i arbetet förutom att det återigen blev praktiskt möjligt att åtala för grov kvinnofridskränkning.

14.3 Helhetsbilden

Ett av målen med införandet av brottet grov kvinnofridskränkning var att man på så sätt skulle få en bättre bild av hela kvinnans situation och inte enbart fokusera på de enskilda misshandelstillfällena då dessa endast är en del av den process som kvinnomisshandel utgör. Frågor rörande helheten och tidigare misshandelstillfällen har åklagarna använt sig av även tidigare, men detta har fått större betydelse nu. Åklagarna menar att betoningen av misshandelns nedbrytande effekt och att det rör sig om en allvarlig kränkning medför att det krävs att hela kvinnans situation beaktas. Detta försöker man få fram genom att dels instruera polisen att ställa frågor om kvinnans vardag, dels genom att kvinnan i tingsrätten får utrymme att berätta om livet i stort. Om det vid polisförhör framkommer att hon blivit misshandlad vid tidigare tillfällen utreds dessa om kvinnan kan precisera dem. Kan hon inte det används de istället för att förstärka bilden av det systematiska i mannens våld. Åklagarna uppger att de försöker skapa sig en helhetsbild, men att fokus fortfarande ligger på de enskilda brotten då det fortfarande krävs att några specifika gärningar kan styrkas. Problemen med att bevisa detta kvarstår. Kan enskilda gärningar styrkas behöver åklagaren dock inte, som nämnts ovan, dessutom bevisa uppsåt hos mannen vad gäller den nedbrytande effekten på kvinnans självkänsla.

14.4 Benägenheten att ta tillbaka uppgifter

Att kvinnor som misshandlats inte vill göra en anmälan eller i ett senare skede inte längre vill medverka och då ändrar sin berättelse har i litteraturen framställts som ett stort problem. En önskvärd följd av införandet av brottet grov kvinnofridskränkning och den allmänt ökade fokuseringen på kvinnomisshandel är att detta problem minskar och att kvinnorna i högre grad än tidigare väljer att medverka under hela processen.

Åklagarna pekade på en rad faktorer som de upplever påverkar om en kvinna orkar stå fast vid sin berättelse eller ej. Införandet av familjevåldsenheten i Malmö uppges har medfört en förbättring. Det spelar stor roll om kvinnan känner att hon har stöd från Kvinnojour, polis och målsägandebiträde. En åklagare trycker särskilt på vikten av ett korrekt bemötande från polisen när de kommer till platsen. Ytterligare en faktor som spelar in är om mannen blir häktad eller inte. I de fall han blir det blir kvinnan inte påverkad av honom, genom hot eller löften om bättring, att ”ta

tillbaka sin anmälan” utan det är lättare för kvinnan att stå fast vid sin berättelse.

Att utredningen och processen i övrigt går så fort som möjligt är också av största vikt. En långdragen process med lång väntan för kvinnans del är mycket påfrestande och det är då lätt för henne att genom att ändra sina uppgifter slippa vara med om det längre. Dessutom får mannen mer tid på sig att på olika sätt kunna övertala henne att dra sig ur. Numera ”godtas” inte längre att kvinnan meddelar polis eller åklagare att hon inte längre vill medverka eller att hon ändrar sin berättelse, utan som tidigare nämnts leder detta till ett nytt förhör med kvinnan och detta medför i vissa fall att hon åter väljer att vara med i utredningen. I de fall kvinnorna efter detta förhör ändå inte vill medverka menar en åklagare att tingsrätten många gånger väljer att förlita sig på den första utsagan eftersom kvinnorna som regel inte är tillräckligt bra på att ljuga och den senare, påhittade, berättelsen sällan är helt vattentät. Dessutom är bevisningen numera bättre då förhören nu är utförligare och polisen fått bättre kunskap om hur de ska gå tillväga vid sådana här fall. Detta leder till att tingsrätten inte på samma sätt är hänvisad till kvinnans berättelse under förhandlingen.

Frågan är dock om det skett någon förändring vad gäller kvinnornas benägenhet att ta tillbaka sina uppgifter. De flesta åklagarna anser att så inte är fallet utan att det fortfarande är ett stort problem. En åklagare håller inte med om att det är ett stort problem utan menar att det är sällan som kvinnorna verkligen tar tillbaka eller ändrar sin berättelse, däremot är det ofta som de någon gång under processen känner att de skulle vilja göra det. Endast en åklagare tyckte sig se en liten förändring till det bättre.

14.5 Rubriceringsfrågor

Grov kvinnofridskränkning består av olika gärningar som var för sig är straffbelagda enligt 3, 4 och 6 kap. brottsbalken. När väljer åklagarna att rubricera händelserna som grov kvinnofridskränkning och när åttalar de för de enskilda brotten?

Exakt hur denna avvägning ska göras går inte att svara på utan det krävs enligt åklagarna att en klar praxis utvecklas. Innan så skett får åklagarna pröva sig fram, vilket de alltid får göra vid ny lagstiftning. Antalet gärningar uppges dock ha betydelse och även hur allvarliga var och en av dem är. Två fall av relativt allvarlig misshandel anses inte vara tillräckligt för att det ska rubriceras som grov kvinnofridskränkning. Tre fall av misshandel varav en är ringa och en är allvarlig anses förmodligen falla in under 4 kap. 4a § brottsbalken. Ytterligare en faktor som spelar in är tidsaspekten. Om kvinnan utsatts för ganska allvarlig misshandel vid tre tillfällen under en vecka är detta inte att se som grov kvinnofridskränkning då övergreppen måste ha pågått viss tid. Det är viktigt att det görs en helhetsbedömning där man ser vilken typ av gärningar det är fråga om, hur allvarliga var och en

varit samt under hur lång tid övergreppen pågått. Åklagarna poängterar att det inte endast är misshandeln som är avgörande utan att man även ser på de andra gärningar som mannen gjort sig skyldig till.

Det faktum att en kvinna blivit misshandlad vid ett par tillfällen av sin man eller sambo innebär inte i sig att det ska ses som grov kvinnofridskränkning då detta förutsätter att var och en av gärningarna utgjort ett led i en upprepad kränkning. Systematiken i mannens handlande är enligt åklagarna viktig. En åklagare uppgav att det faktum att gärningarna inte ligger alltför långt från varandra i tiden tyder på en systematik från mannens sida. Detsamma gäller om han använder sig av samma typ av gärning vid samma typ av situation. Att mannen tidigare dömts för liknande brott mot kvinnan tyder också på att övergreppen utgör ett led i en upprepad kränkning av hennes integritet.

Om det är osäkert hur ett fall ska rubriceras uppger åklagarna att de oftast väljer grov kvinnofridskränkning i första hand. Domstolen är dock inte bunden av åklagarens rubricering, utan endast av gärningsbeskrivningen⁶³, och domstolen rubricerar enligt åklagarna ofta ner det till misshandel, olaga hot etc. Åklagarna anser dock att det svåraste är att bevisa att något hänt överhuvudtaget, att kunna bevisa de enskilda gärningstillfällena.

---

⁶³ 30 kap. 3 § Rättegångsbalken.

15 Jämförelse teori och praktik

Hur ser förhållandet ut mellan hur polis och åklagare bör arbeta och hur de verkligen arbetar? Jag ska nu titta närmare på det.

Att säkra så mycket **bevisning** som möjligt initialt har betonats i utredningar och utbildningar. Detta försöker de poliser och åklagare jag intervjuat göra genom att bl.a. använda sig av videokamera för dokumentation av skador och målsägandens berättelse. Dessutom har arbetet organiserats så att stora resurser sätts in i inledningsskedet för att försöka vidta så många åtgärder som möjligt på ett tidigt stadium. I Lund är målsättningen att allt ska vara klart innan de berörda poliserna går av sina pass. Det är dock viktigt att bevissäkringen görs på ett tillfredsställande sätt. Av intervjuerna med åklagarna framgår att bevissäkringen har blivit bättre men att det fortfarande finns en del kvar att förändra.

Fördelen med att använda videokamera vid dokumentation av den misshandlade kvinnans skador och berättelse har poängterats på en rad håll. I alla de polisdistrikt jag tittat på används nu detta, men det finns som nämnts en rad problem. Det är inte alla radiobilar som har kamera vilket är beklagligt då kvaliteten på bevissäkringen blir beroende av vilken bil som skickas till platsen. Dessutom uppges att alla inte är särskilt duktiga på att hantera kameran vilket förstås är av stor betydelse. En film som ska visa en misshandlad kvinnas skador är inte till så stor hjälp om allt är grönt eller om kameramannen filmat fel del av kroppen. Vidare är det viktigt att de olika delarna hålls åtskilda så att inte kvinnan tillåts tala i den del där skadorna dokumenteras. Det är således viktigt att de poliser som kommer i kontakt med misshandlade kvinnor har god kännedom om hur videokameran fungerar och hur videodokumentationen ska se ut. Om så inte är fallet är nyttan av videoförhör inte särskilt stor.

På flera ställen i litteraturen tas vikten av en **snabb handläggning** av kvinnomisshandelsärenden upp. Ökad genomströmningshastighet var även en av de två saker som ansågs mest angeläget i Rikspolisstyrelsens utbildningsmaterialet. Av intervjuerna framgår att detta är något polis och åklagare eftersträvar. I Lund har även ett försök gjorts med ett rättskälleprojekt för att ytterligare korta handläggningstiderna. Detta visade sig dock vara svårt att genomföra i praktiken. Ett snabbt förfarande har, som nämnts, fördelen att kvinnan känner att hennes situation tas på allvar och risken att hon väljer att ändra eller ta tillbaka sina uppgifter minskar. Ett problem som skulle kunna dyka upp här är att polis och åklagare i sin iver att handlägga ärendet snabbt får kvinnan att känna att hon inte har kontroll över situationen. Dessutom är det i vissa fall så att kvinnan inte minns allt förrän efter att en tid förflutit. Detta måste polis och åklagare vara medvetna om. Ytterligare ett problem rörande den snabba bevissäkringen är att blåmärken inte syns särskilt bra förrän efter några dagar. Det kan därför vara

bra att titta över kvinnans skador en gång till när hon kallas till ett utförligare förhör.

Regeringen ville genom införandet av grov kvinnofridskränkning synliggöra våldet mot kvinnor men poängterade att detta endast var *ett* medel. Även behovet av **ökad kunskap om kvinnomisshandel** betonades. En rad utbildningar har företagits inom både polis- och åklagarväsendet. Vid de intervjuer jag gjort tyckte jag att polis och åklagare fått en ökad kunskap om kvinnomisshandel och en ökad förståelse för de utsatta kvinnorna. Det kan dock ta lite tid att åstadkomma en förändring av arbetssätt och attityder hos de ordningspoliser som först kommer i kontakt med kvinnorna. Det är mänskligt att tröttna om man får in anmälan efter anmälan från samma kvinna och senare ångrar sig och inte vill medverka i utredningen. Genom att förutsätta att kvinnan kommer vilja ta tillbaka sin anmälan visar polismannen att han vet hur det går till, att han är luttrad. Det är dock viktigt att försöka gå in i varje nytt fall med inställningen att kvinnan kommer vilja medverka under hela processen, då en negativ attityd kan få kvinnan att känna att hon inte blir tagen på allvar och därmed väljer att ta tillbaka sina uppgifter. Som jag sagt tidigare blir det en självuppfyllande profetia.

Ett adekvat bemötande från de myndigheter som kommer i kontakt med misshandlade kvinnor var ett av de mål regeringen hade. Polis och åklagare har som nämnts ovan på senare tid haft olika utbildningar i syfte att öka kunskapen om de mekanismer som är i spel vid kvinnomisshandel samt hur detta påverkar de utsatta kvinnorna. Detta för att få bättre förståelse för deras situation och varför de agerar som de gör. På detta sätt kommer kvinnorna att känna att de tas på allvar och att det kan i sin tur medföra att de i högre utsträckning orkar medverka under hela processen. För att åstadkomma detta är det dessutom viktigt att kvinnan blir informerad om de möjligheter till hjälp med ekonomi och bostad som finns för henne och hennes eventuella barn. Kvinnan måste känna sig trygg och en rädsla för att inte ha några pengar eller någonstans att ta vägen kan leda till att hon väljer att inte kontakta polisen eller medverka i en eventuell utredning. För att kvinnan ska känna sig trygg är det även viktigt att behovet av skyddsåtgärder utreds samt om förutsättningar för besöksförbud föreligger. Dessutom pekar Rikspolisstyrelsen på möjligheten att häkta mannen för att förhindra att han försöker påverka kvinnan att ändra eller ta tillbaka sina uppgifter. Polis och åklagare som jag intervjuat verkar vara väl medvetna om de problem som en process innebär för den misshandlade kvinnan och om det stöd hon är i behov av för att orka göra en anmälan eller stå fast vid sin berättelse. Att mannen häktas ses också som en betydelsefull faktor.

Vidare är **kunskap om brottsoffers reaktioner** viktig då ett felaktigt genomfört förhör med kvinnan kan leda till att viktig information inte kommer fram. Exempelvis är det viktigt att känna till att traumatiseringen kan medföra att hon inte minns för utredningen betydelsefulla detaljer förrän efter en tid. Om polisen i sådana fall istället försöker bygga upp ett förtroende kanske kvinnan återkommer när hon åter kan minnas detta.

Saknar hon däremot förtroende för polisen finns det risk för att hon väljer att inte kontakta dem när hon kan ge ytterligare information. I Katarina Erikssons studie uppgav poliserna att de ville se resultat i form av en anmälan som kvinnan stod fast vid. Att ha tålmod med en kvinna som i inledningsskedet inte minns, kan medföra att polisen vid ett något senare tillfälle får relevant information och då ökar sannolikheten att arbetet kan ge resultat. Dessutom känner kvinnan att det hela sker mer på hennes villkor, i hennes takt. Detta kan hjälpa henne att känna att hon återfår kontrollen. Att känna till hur en misshandlad kvinna reagerar kan således få betydelse för det egen rent polisiära arbete samtidigt som det medför att kvinnan känner sig väl bemött.

En stor skillnad som man ser vid en jämförelse mellan de intervjuer med poliser i Malmö som Katarina Eriksson gjorde på uppdrag av Kvinnovaldscommissionen 1995 och de intervjuer jag gjort nu, är förekomsten av **medling**. Poliserna uppgav 1995 att de använde sig av medling i de fall det inte rörde sig om särskilt allvarliga skador och vissa ansåg att det var tråkigt att åka på lägenhetsbråk då dessa oftast resulterade i medling, vilket inte sågs som riktigt polisarbete. I Rikspolisens utbildningsmaterial från i år poängteras att medling aldrig får användas då det ofta leder till att misshandeln fortsätter och blir allvarligare. Detta var man visserligen medvetna om redan 1995 men ändå var det mycket vanligt att polisen använde sig av det. De poliser jag intervjuat uppger att man i deras polisdistrikt aldrig använder sig av medling. Då jag endast intervjuat utredare kanske detta inte riktigt stämmer med verkligheten, men det har ändå skett en stor förändring på detta området.

Ett annat problem är vilken **information** som ska lämnas till kvinnan och när. I de undersökningar Magnus Lindgren gjort visade sig att bristande information var en av de främsta källorna till missnöje med polisens arbete. Att få relevant information kan vara ett sätt för kvinnan att återfå kontrollen över situationen. Det kan dock vara svårt för kvinnan att ta till sig mycket information direkt vid anmälningsupptagningen då hon fortfarande är mycket upprörd. En lösning på detta problem har varit att ge kvinnan broschyren "Till dig som utsatts för brott" så att hon har relevant information lätt tillgänglig när hon kan ta till sig den. Undersökningar visar dock att detta inte alltid sker. I Helsingborg sköts utdelningen av informationsbroschyrer av en särskild brottsoffersamordnare som efter att ha läst anmälan skickar ut relevant information till målsäganden. Detta kan vara en lösning på problemet. Det kan ta allt från några dagar till över en månad innan kvinnan kommer ur reaktionsfasen och kan ta till sig informationen. Det kan då vara bra att denna information kommer till henne först några dagar efter anmälan. Dessutom får hon då enbart den information som är relevant för henne. Att kvinnan i inledningsskedet främst är intresserad av att få information om det rent praktiska "här och nu" framgår även av de intervjuer jag gjort med polisen. Åklagarna uppger att misshandlade kvinnor tar kontakt med dem i större utsträckning än målsäganden i andra ärenden men också att åklagarna själva tar mer kontakt.

Den information som kvinnorna är intresserade av att få här rör främst den kommande rättegången. Polisen ger således främst information om hur kvinnan löser de praktiska problemen, medan åklagarna ger information om rättegången. Det är dock viktigt att kvinnan fortlöpande hålls underrättad om utredningen. Något som också är viktigt är att både polis och åklagare informerar kvinnan om att de är skyldiga att vara objektiva. På så vis blir det lättare för kvinnan att förstå att de inte ställer frågor för att de ifrågasätter hennes berättelse, utan därför att de är tvungna att ta reda på all fakta. Detta bör åklagaren även göra klart för kvinnan före huvudförhandlingen då han/hon kan komma att ställa frågor som kvinnan kan komma att uppfatta som ett ifrågasättande av hennes uppgifter.

Att på ett bättre sätt ta hänsyn till **helheten** vid kvinnomisshandel var en av de skäl Kvinnovaldskommissionen anförde för införandet av grov kvinnofridskränkning. Både polis och åklagare uppger att de försöker skapa sig en bild av hela kvinnans situation, detta för att kunna påvisa en kränkning av kvinnans integritet. I de fall kvinnan berättar om tidigare misshandelstillfällen som hon kan precisera leder det till att även dessa utreds. I de fall hon inte kan ange när de inträffade används detta istället för att visa på systematiken i mannens agerande. Detta måste anses vara helt i linje med intentionerna bakom grov kvinnofridskränkning. Oavsett om kvinnan kan precisera tillfällena eller ej kommer de på något sätt ha betydelse i den kommande rättegången och man försöker på så sätt minska fokuseringen på det enskilda misshandelstillfället. Åklagarna poängterar dock att det största problemet i sådana här mål fortfarande kvarstår och det är att kunna bevisa att en misshandel ägt rum över huvud taget. Detta ville Kvinnovaldskommissionen lösa genom att kvinnan endast skulle behöva precisera gärningarna till sin karaktär och placera dem i en viss tidsperiod. Detta skulle dock medföra att den tilltalade inte skulle kunna försvara sig på ett tillfredsställande sätt och detta skulle förmodligen stå i strid med artikel 6 i Europakonventionen.

En rad olika **handlingsplaner och projekt** har arbetats fram. En del av dem är inriktade på myndighetssamarbete. Samtliga berörda myndigheter kopplas in för att på bästa sätt ta hand om den misshandlade kvinnan men också för att möjliggöra att de åtgärder som är nödvändiga kan vidtas tidigare och på så sätt bli effektivare. Andra projekt är mer inriktade på snabbare och effektivare bevissäkring såsom användningen av videodokumentation av skadorna. Att koppla in samtliga berörda myndigheter visar på en ökad förståelse av problemet då den misshandlade kvinnan ofta inte enbart är i behov av rättslig hjälp utan även hjälp med mer praktiska saker som bostad och ekonomi. Att anmäla sin make eller sambo innebär i sig en stor press på kvinnan och det underlättar då för henne om hon snabbt kan få hjälp med sådana praktiska frågor. Utan denna hjälp är risken stor att hon inte orkar fullfölja processen. En kombination av myndighetssamarbete och effektivare bevissäkring anser jag vara den bästa lösningen. Dels får kvinnan stöd både känslomässigt och ekonomiskt, dels blir bevisningen mot mannen bättre.

16 Avslutning

Jag har i denna uppsats redogjort för arbetet hos polis och åklagare vid kvinnomisshandel utifrån ett brottsofferperspektiv. Jag har dels tittat på hur arbetet gick till tidigare dels hur det ser ut idag samt sett om det finns några skillnader. En skillnad är användningen av medling. Tidigare användes medling i stor utsträckning medan det idag inte ska användas över huvud taget. Man försöker idag se till att handläggningen går så snabbt som möjligt samt att säkra så mycket bevisning som möjligt i inledningsskedet och man använder då videokamera för dokumentation av kvinnans skador och berättelse. Detta gör man för att undvika att vara helt beroende av hennes medverkan, då det stora problemet vid kvinnomisshandelsärenden är och har varit att kvinnorna väljer att ta tillbaka sina uppgifter. Filmen kan då användas vid en kommande rättegång trots att kvinnan väljer att inte medverka. Genom att filma kvinnan kan åklagaren även visa hennes sinnesstämning vid anmälningstillfället vilket har stor betydelse då domstolen ska avgöra vilken av kvinnans berättelser som ska ligga till grund för domen.

Ett problem med att vid rättegången visa en videofilm där kvinnan berättar vad som hänt, är hur detta förfarande förhåller sig till artikel 6 i Europakonventionen och den tilltalades rätt att förhöra vittnen som åberopas mot honom, som stadgas däri. Detta anser jag är att jämföra med den möjlighet som finns att läsa upp förhørsprotokollet, när kvinnan inte vill uttala sig eller ändrar sin berättelse. Europadomstolen har i Unterpertingerfallet⁶⁴ slagit fast att det strider mot artikel 6 att döma en tilltalad då den huvudsakliga bevisningen utgörs av förhørsprotokoll som läses upp i rätten, eftersom den tilltalade då inte kunnat förhöra vittnet. I fallet Asch⁶⁵, som rörde kvinnomisshandel, vägrade målsäganden yttra sig i domstolen. Europadomstolen menade dock att det inte var en kränkning av Europakonventionen att döma den tilltalade efter att kvinnans berättelse vid polisförhöret lästs upp, eftersom det fanns ytterligare bevisning i fallet. Jag ser ingen anledning till att det skulle vara någon skillnad då man istället för att läsa upp förhørsprotokollet, visar en videofilm med kvinnans skador och berättelse.

Ytterligare ett problem som är kopplat till användandet av videofilm när kvinnan inte längre vill medverka, är att kvinnan kan uppleva det som kränkande att filmen med hennes skador och berättelse visas upp i rätten. Här är det viss skillnad mot när endast hennes uppgifter vid polisförhöret läses upp. Att hennes kropp visas på film under en offentlig rättegång måste upplevas som mer kränkande än när endast hennes berättelse läses upp. Här måste en avvägning göras mellan kvinnans integritet och samhällets intresse av att utreda våld mot kvinnor. Det senare har ansetts väga tyngre. Jag anser

---

⁶⁴ Se Bilaga C.

⁶⁵ Se Bilaga C.

att det emellertid även ligger i kvinnans intresse att den begångna misshandeln prövas i domstol, även om hon inte just då är av den åsikten.

Jag har även redogjort för vanliga reaktioner som kan följa av ett brottsligt angrepp. Detta för att se om det fanns ytterligare saker som polis och åklagare borde tänka på så att de kan underlätta för kvinnan i den redan svåra situation hon befinner sig i. Dessutom kan denna kunskap medföra att deras eget arbete underlättas. En viktig sak är insikten om att all information inte alltid är tillgänglig för kvinnan direkt efteråt, utan att detta kan komma fram först vid ett senare tillfälle. Många brottsoffer känner att de förlorat kontrollen av sin situation och det är därför viktigt att ta hänsyn till kvinnans önskemål och behov då detta kan hjälpa henne att återfå kontrollen. Att förse kvinnan med den information hon behöver är ett annat sätt att hjälpa henne återfå kontrollen.

Vidare har jag tagit upp utarbetandet av den nya straffbestämmelsen grov kvinnofridskränkning och de överväganden som gjordes. Dessutom har jag tittat på hur de syften och förhoppningar som man hade, fått genomslag i det praktiska arbetet. Att se till hela kvinnans situation har varit ett av de främsta målen med införandet av grov kvinnofridskränkning. Detta har fått stort genomslag i polis och åklagares arbete. De menar dock att detta inte enbart är en följd av det nya straffbudet, utan är ett resultat av den allmänna fokuseringen på kvinnomisshandelsproblematiken. Redan till följd av rättsfallet NJA 1991 s.83 började polis och åklagare utreda om kvinnan tidigare blivit misshandlad av mannen.

Jag har även gjort intervjuer med polis och åklagare för att få en bild av det praktiska arbetet idag. Vidare har jag studerat anmälingsstatistik och tingsrättsdomar för att skapa mig en bild av hur kvinnomisshandel bedöms samt för att se om det skett någon förändring till följd av den ökade fokuseringen på denna typ av brott och införandet av brottet grov kvinnofridskränkning. I de fem polisdistrikt jag fått uppgifter från kan man se att antalet anmälningar för misshandel av normalgraden minskat under de två senaste åren medan anmälningarna angående grov misshandel ökat något. När det gäller grov kvinnofridskränkning har anmälningarna ökat markant sedan ikraftträdandet 1 juli 1998. De fem tingsrätter jag besökte dömde under tiden 1 juli 1998 till 31 december 1999 för misshandel i 49 fall. I de tre tingsrätter jag kunnat få information om domar från 2000 dömdes för misshandel i 28 fall vilket var lika många domar som för perioden 1 juli 1998 till 31 december 1999 för dessa tre. De fem tingsrätterna hade endast dömt för grov kvinnofridskränkning vid fyra tillfällen, två enligt den första lydelsen och två enligt den nuvarande lydelsen. I två fall hade åklagaren yrkat på grov kvinnofridskränkning där tingsrätten istället dömde för misshandel.

Att det skett stora förändringar i polis och åklagares sätt att arbeta råder det inget tvivel om. Den ökade uppmärksamheten på kvinnomisshandel har fått genomslag både vad gäller handläggningen av sådana ärenden och

förståelsen för den misshandlade kvinnans situation . Det är dock viktigt att det sker fortlöpande utbildning då det fortfarande finns en del att förändra. Det är av avgörande betydelse att den ökade kunskapen får fullt genomslag även i arbetet hos de ordningspoliser som möter de misshandlade kvinnorna. Att förbättra förutsättningarna för de misshandlade kvinnorna i rättssystemet är dock inte tillräckligt. För att detta åstadkomma bestående skillnader måste dessa kvinnors förutsättningar förbättras även på andra områden så att de ser att bryta upp som en faktiskt möjlighet. Här spelar en ökad myndighetssamverkan en viktig roll.

Bilaga A

ÅTGÄRDSKORT

Våld mot kvinnor

På brottsplatsen (fotografera, filma eller skissa)

Dina första intryck

- Bostaden
- Personerna på platsen, berusade/påverkade
- Vem öppnade dörren
- Var befinner sig de närvarande

Att tänka på

- Var objektiv och nyfiken
- Finns barn i bostaden, kontakta socialtjänsten
- Beslag (anteckna var godset hittades)
- Egna iakttagelser av brottsplatsen, våldsvideo, tidningar etc.
- Sära partena/vittnen utom synhåll/hörhåll från varandra

Första förhöret

- Gärningsbeskrivning (rekvisit, uppsåt)
- Vapen/tillhyggen (finns de kvar i bostaden)
- Har sexuell handling förekommit i samband med brottet
- Var i bostaden har brottet begåtts
- Vem kontaktade polisen
- De inblandades relationer
- Finns barn (ålder, hemma eller tillfälligt borta)

a. Målsägaren

- Beskriv skador noggrant och fotografera/filma
- Behövs läkarvård (medgivande till rättsintyg)
- Har något liknande hänt tidigare/eventuell polisanmälan
- Finns dagboksanteckningar
- Vill målsägaren bli kontaktad på annan adress
- Informera om besöksförbud (eventuell begäran på separat handling)
- Bedöm behov av tryggetsutrustning
- Information om målsägandebiträde
- Finns behov av kontakt med socialtjänsten eller annan stödorganisation (finns kontakt)
- Brottet lyder under allmänt åtal, kan ej återkallas

b. Vittnen (glöm ej grannar)

- Vad har hänt idag
- Tidigare iakttagelser
- Relation till de inblandade

c. Gärningsmannen

- Finns gripandeskäl
- Finns skador (fotografera/filma), dokumentera noga
- Behövs läkarvård (rättsintyg)

- Brottet lyder under allmänt åtal, kan ej återkallas

Glöm ej

- Telefon dagtid
- Tolk, vilket språk
- Förhör på separat blankett
- Kopia till socialtjänsten om barn under 18 år i familjen
- Du som polisman kan kallas att vittna

Hämtat från Prop. 1997/98:55, s.50.

Bilaga B

KVINNOFRID

HANDLINGSPLAN FÖR ÅKLAGARMYNDIGHETEN I MALMÖ

Allmänna utgångspunkter och målsättning

Våld mot kvinnor är ett samlingsbegrepp som innefattar brott mot kvinnor av olika svårighetsgrad. I propositionen 1997/88:55 Kvinnofrid framhålls att tillgängliga uppgifter pekar i riktning mot att våld mot kvinnor förekommer ofta och i långt högre utsträckning än vad som kan utläsas ur tillgänglig brottsstatistik och att våld mot kvinnor med hänsyn till omfattningen utgör ett allvarligt samhällsproblem.

Av de anmälningar som görs avseende misshandel eller olaga hot mot kvinnor leder en mindre andel till lagföring trots att gärningsmannen är känd. Anledningen är ofta att målsäganden inte vill medverka i utredningen sedan anmälan gjorts. Risken för att brottsutredningen inte kan fullföljas till följd av att målsäganden inte vill medverka i utredningen utgör ett särskilt problem vid denna typ av brott. Ett sätt att möta denna svårighet är att handläggningen av förundersökningen inriktas på att säkra så mycket som möjligt av bevisningen redan i inledningsskedet.

Åklagare är normalt förundersökningsledare i ärenden avseende brott som innefattar våld som riktar sig mot närstående. Förundersökningsledarskapet bör mot bakgrund av de särskilda svårigheter utredningen kan möta bedrivas särskilt aktivt i inledningsskedet. Förundersökningen bör bedrivas med målsättningen att säkra så mycket som möjligt av bevisningen i inledningsskedet så att utredningen kan fullföljas och lagföring komma till stånd oberoende av om målsäganden är villig att medverka. För att säkra lagföringen är det viktigt att använda tvångsmedel när förutsättningar härför föreligger.

Åklagarmyndighetens mål skall vara

- att genom utbildning öka kunskaperna om orsaker och mekanismer bakom våld mot kvinnor
- att utveckla och effektivisera handlägningsrutinerna för brott som innefattar våld mot kvinnor.
- att samverka med andra myndigheter i kunskapsutveckling och handläggning av ärenden om våld mot kvinnor.
- att öka andelen lagförda brott som innefattar våld mot kvinnor i nära relationer.

Utbildning

Bakgrund

Regeringen beslutade den 16 december 1997 att ge vissa myndigheter ett gemensamt uppdrag för åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor under åren 1998 - 2002. Rikspolisstyrelsen fick i uppdrag att i samråd med Domstolsverket, Riksåklagaren och Socialstyrelsen svara för en fortbildning av personal inom rättsväsendet, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. För detta ändamål tillfördes Rikspolisstyrelsen 6,5 miljoner kronor varav 1,5 miljoner kronor öronmärktes för fortbildning av domare och information till nämndemän. Regeringen uttalade: ”Inte minst har debatten under senare år kring olika myndigheters handläggning av dessa ärenden visat att kunskaperna behöver öka både i fråga om de mekanismer som ligger bakom detta våld och om vilka åtgärder som är mest adekvata för att stödja, skydda och hjälpa brottsoffren och straffa förövarna.” (prop. 1997/98:55 sid 217). Vidare ansåg regeringen att insatserna bör spridas såväl regionalt som lokalt samt att frågor om kompetens- och metodutveckling skall diskuteras inom ramen för fortbildningen.

Utbildningsmål

Målet med utbildningen skall vara att skapa förståelse för hur våldet påverkar och normaliseras i en nära relation och ge kunskaper om hur ärendena kan handläggas med större framgång.

Fortbildning av åklagarmyndighetens personal

Det är angeläget att inleda myndighetens utbildningsinsats med att verka för ett förändrat förhållningssätt till såväl ärendetypen som till de kvinnor som anmäler att de blivit utsatta för våld i en nära relation. En sådan utbildning skall kombineras med förankring av myndighetens handlingsplan och åtgärdskalender.

Denna första del av utbildningen skall ske som en halvdagsutbildning för hela myndighetens personal vid det kommande distriktsmötet (19-20 maj 1999).

Härvid skall belysas:

- den s.k. normaliseringsprocessen (kvinnans gradvisa ”accepterande” av närståendes våld, hot och andra kränkningar)
- handlings- och åtgärdsplanens innehåll och bakgrund
- värdet av att inledningsvis säkra bevisning med hjälp av bl a modern teknik
- värdet av en snabbare handläggningstid
- värdet av stöd, skydd och hjälp till kvinnan i den akuta situationen
- värdet av en uppföljande kontakt polisman - målsägande för att motivera kvinnan att medverka i utredningen och lagföringen

Det är betydelsefullt för möjligheten att uppnå ett positivt utbildningsresultat att det sker en utvärdering av de inom åklagarmyndigheten tillsammans med polismyndigheterna i Skåne och Blekinge gjorda insatserna i avsikt att förbättra handläggningen av denna typ av ärenden. Det skall således göras

en statistisk uppföljning av antal anmälningar, andel nedlagda förundersökningar, andel väckta åtal och fällande domar för våldsbrott av aktuell karaktär. Denna uppföljning skall ske i samarbete med polismyndigheterna. Materialet bör helst vara nedbrutet på mindre geografiskt avgränsade områden såsom närpolisområden för att på ett kraftfullt sätt motivera till förändringar och att bibehålla uppnådda förbättringar. Resultatet av utvärderingen bör regelbundet (exvis kvartalsvis) spridas inom myndigheten.

Det är viktigt att den inledande utbildningen följs upp med regelbundet återkommande fortbildning. Det är också viktigt att utbildningstillfällena inte kommer med alltför långt mellanrum. En lämplig tidpunkt för nästa utbildningstillfälle är cirka ett år efter årets distriktsmöte, d v s våren 2000. Då det inledande utbildningsmomentet inriktar sig på målsäganden och de mekanismer som påverkar henne, är det lämpligt att temat för nästa utbildningsmoment tar sikte på mannen. Ett preliminärt tema kan därför vara "Varför misshandlar män?". Åklagarmyndigheten skall därför i budgeten för 2000 avsätta medel för en endagsutbildning i ämnet.

Det är inte känt att några myndighetsgemensamma utbildningsinsatser finansierade med de av regeringen avsatta medlen kommit till stånd ännu. Inte heller har Riksåklagaren såvitt är känt planerat särskild utbildning i ämnet. Överåklagarens kansli kommer att bevaka utbudet av fortbildning i ämnet från centralt håll.

Övrig samverkan

I regeringsbeslutet avseende myndighetsgemensamma uppdrag för att bekämpa våld mot kvinnor åläggs de berörda myndigheterna att samverka i frågor som rör våld mot kvinnor. Åklagarmyndigheten i Malmö skall således i dessa frågor samverka med andra myndigheter inom rättsväsendet, länsstyrelserna, socialtjänsten, kriminalvården brottsoffermyndigheterna och BRÅ. Det är även angeläget att myndigheterna samarbetar och utbyter erfarenheter med berörda frivilligorganisationer såsom t ex kvinnojourerna. Samverkansformerna bör bestämmas i samråd med berörda på kammarnivå och framför allt ske lokalt.

Bilaga C

KVINNOFRID

ÅTGÄRDSPROGRAM FÖR ÅKLAGARMYNDIGHETEN I MALMÖ

Inledande åtgärder

- Se till att målsäganden blir hörd omgående och att hon videofilmas (fotografera om videoapparat inte finns tillgänglig). Observera att videofilmning av kvinnan kräver hennes tillstånd.
- Se till att målsäganden kommer till läkarundersökning. Beställ omgående kopia av journalen och ta upp frågan med åklagaren om huruvida rättsintyg erfordras. Det är viktigt att säkra så mycket som möjligt av bevisning för det fall att målsäganden senare ändrar sig och vill tona ner händelsen eller lämna andra förklaringar till sina skador. Förhoppningsvis medför det också att risken minskar för att målsäganden skall påverkas av andra personer.
- Dokumentera eventuella skador på den misstänkte; kroppsbesiktning kan bli aktuellt.
- Gör husrannsakan på brottsplatsen för att söka efter spår efter misshandeln och för att verifiera målsägandens uppgifter om hur platsen ser ut. Se till att brottsplatsen dokumenteras genom videofilmning eller fotografering. Besluta om avspärrning (RB 27:15) om det behövs för att skydda brottsplatsen inför en brottsplatsundersökning.
- Se till att så fullständiga uppgifter som möjligt säkras om eventuella vittnen så att det går att nå dem i efterhand om de inte kan höras omgående. Hör dem så snart som möjligt för att förhindra att de ändrar sig och inte vill blanda sig i.

Särskilt om videofilmning

Målsäganden

Videodokumentation av målsägandens skador bör göras i samband med anmälningsupptagningen. Mot bakgrund av de erfarenheter som gjorts i samband med försöksverksamhet bör videoupptagningen ske i **2 delar**. Följande bör iakttas under filmningen.

- a) Filma i ett avskilt utrymme. Helst i ett av polisen iordningställt rum.

b) Inled alltid med tid, plats och vilka personer som är i rummet. Det skall också framgå att målsäganden frivilligt låter sig filmas (se härom också nedan under rubriken Stängda dörrar och sekretess).

Del 1

Dokumentation av skadorna. En polisman filmar och en polisman pekar på de skador som finns och lämnar ev. muntliga förtydliganden.

Del 2

Målsäganden får i korthet berätta vad som hänt, d v s hur har hon fått skadorna och vem som har tillfogat henne dem. Därefter eventuella korta kompletterande frågor.

Kommentar

Avsikten med uppdelningen av filmen är att inte komma i konflikt med den grundläggande regeln att domen skall grundas på vad som förekommit vid huvudförhandlingen, RB 30:2. Alltså skall målsäganden uppmanas att under del 1 inte lämna några kommentarer. I del 2 skall målsäganden uppmanas att i korthet (alltså inget riktigt målsägandeförhör) berätta om vad som hänt. Här skall också framgå vem den misstänkte är och om smärta eller rörelsehinder finns p.g.a. misshandeln. Kompletterande frågor kan behöva ställas. Denna del är tänkt att användas endast i fall där målsäganden ”tar tillbaka” sina uppgifter. Enligt RB 37:3 jfr med 36:16 får då uppgifter från förundersökningen användas.

Lämplig **längd** på del 1 + del 2 är cirka **5 minuter**.

Brottsplatsen

Videofilmning av brottsplatsen bör ske. Förutom en allmän dokumentation, skall särskild vikt läggas vid att dokumentera tecken på missbruk och våldsamheter.

Tvångsmedelsfrågor

Använd tillgängliga tvångsmedel för att nå målen för förundersökningen.

Anhållande/häktning

Kollusionsfara föreligger regelmässigt. Den misstänkte kan t ex avlägsna spår efter brottet, förstöra eller gömma undan föremål som är av betydelse för utredningen. I denna typ av utredningar är det också särskilt stor risk att den misstänkte försöker påverka målsäganden, vittnen eller andra som skall höras.. Att målsäganden finns på plats där hon är skyddad för den misstänkte hindrar inte alltid den misstänkte från att försöka påverka henne indirekt genom anhöriga och gemensamma vänner.

Recidivfara - risk för att den misstänkte, om han försätts på fri fot, begår nya brott innan han har hunnit lagföras för det första brottet - föreligger ofta vid denna typ av brottslighet. Det skall i princip vara fråga om risk för nya brott som i sig skulle kunna grunda häktning.

Flyktfara - förutom vad man vanligen avser med flyktfara kan det finnas skäl att även beakta risk för självmord.

Kroppsbesiktning

Kroppsbesiktning bör övervägas om den misstänkte gör invändningar om nödvärn eller provokation. En misstänkt, som hävdar att han varit utsatt för våld från målsägandens sida, bör genomgå läkarundersökning. Skador eller avsaknad av skador kan få betydelse för att bedöma tillförlitlighet av lämnade uppgifter.

Den som skall kroppsbesiktigas får hållas kvar för ändamålet upp till sex timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare sex timmar (RB 28:12).

Husrannsakan

Husrannsakan får företas i den misstänktes bostad eller andra utrymmen för eftersökande av föremål, som är underkastade beslag, eller eljest till utrönande av omständigheter, som kan äga betydelse för utredningen om brottet. Har brottet begåtts hos målsäganden eller hos annan får husrannsakan även göras där (RB 28:1).

Finns det något på den angivna brottsplatsen, som styrker målsägandens (eller misstänkts) berättelse - t ex omkullvälta möbler eller krossat glas/porslin - bör detta filmas/fotograferas samt antecknas. Även i andra fall kan det vara av intresse att brottsplatsen dokumenteras. Finns det uppgift om förekomst av vapen, sönderrivna eller blodiga kläder eller något annat som kan bli aktuellt som bevisning bör husrannsakan göras.

Beslag

Sönderrivna/blodfläckade kläder eller förstörda smycken bör tas i beslag oavsett om de tillhör målsäganden eller misstänkt. Det kan finnas anteckningar, t ex dagböcker, som kan bli en viktig bevisning. För beslag av handlingar gäller dock viktiga undantag. En skriftlig handling vars innehåll kan antagas vara sådant, att befattningshavare eller annan, som avses i 36 kap. 5 § inte får höras som vittne därom får inte tas i beslag hos denne befattningshavare eller hos den som tystnadsplikten gäller till förmån för. Ett skriftligt meddelande mellan den misstänkte och någon honom närstående eller mellan sådana närstående inbördes får endast tas i beslag hos den misstänkte eller honom närstående om straffminimum för brottet är fängelse i två år (RB 27:2). Hittas en sådan handling hos någon annan får den tas i beslag under de förutsättningar som gäller för beslag av föremål i allmänhet.

Målsägandebiträde

Ofta finns det behov av målsägandebiträde. Detta bör förordnas så tidigt som möjligt både för att kunna fungera som ett stöd för målsäganden och för att bevaka dennas intressen.

Besöksförbud

Bevaka målsägandens behov av besöksförbud.

Barn

Bevaka att anmälan enligt 71 § socialtjänstlagen görs till socialtjänsten om det finns barn i familjen.

Åtal och rättegång

Bevisfrågor

Om den huvudsakliga bevisningen utgörs av målsägandens uppgifter är det i det närmaste nödvändigt att målsäganden hörs vid rättegången så att den åtalade/hans försvarare får möjlighet att ställa frågor till henne. Av väsentlig betydelse i detta sammanhang är artikel 6 i Europeiska konventionen ang. skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. I artikeln sägs bl a att envar när det gäller anklagelse mot honom för brott skall vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång och att den anklagade härvid skall ha rätt att förhöra eller låta förhöra vittnen mot honom.

Här presenteras några rättsavgöranden som behandlar denna och närliggande frågor.

a/ *NJA 1992:532*: Målsäganden hade uteblivit från rättegången. Flera delgivningsförsök hade gjorts. Åtalet (rån) grundades helt på vad målsäganden uppgivit vid polisförhör, då varken den tilltalade eller dennes försvarare närvarit. TR och HovR fällde den tilltalade. HD fann att den tilltalade inte fått en rättvis rättegång, som Europakonventionen föreskriver. HD återförvisade målet till HovR.

b/ *Europadomstolen Unterpertingerfallet 1/1985/87/134*: En person dömdes till fängelse för misshandel p g a uppgifter, som två målsägande lämnat vid polisförhör. Målsägandena vägrade yttra sig under rättegången. Den tilltalade hade därför hindrats hålla motförhör med dem. Europadomstolen konstaterade att målsägandenas utsagor var den huvudsakliga bevisningen mot den tilltalade och att denne därför dömts p g a bevisning i fråga om

vilken hans rätt att försvara sig varit i väsentlig mån begränsad. Kränkning mot artikel 6 i Europakonventionen förelåg. - Jfr här också *RH 1991:84* där målsäganden hördes vid rättegången men då ändrade sina uppgifter. På de åtalspunkter kringbevisning inte fanns bortsåg man i stort sett från målsägandens uppgifter vid polisförhör och dessa åtalspunkter ogillades.

c/ Europadomstolen Aschfallet 30/1990/221/283: Rörde kvinnomisshandel. Kvinnan vägrade lämna uppgifter vid rättegången Europadomstolen framhöll att fallet skiljde sig från Unterpertingerfallet därigenom att det fanns utredning vid sidan om kvinnans berättelse, som legat till grund för domen. Att det varit omöjligt att höra kvinnan vid rättegången medförde därför inte att den tilltalade berövats rätten till en rättvis rättegång. Kränkning mot Europakonventionen ansågs inte föreligga. Se här också *RH 1997:95*.

Om målsäganden har *avlidit* torde uppgifterna vid polisförhör få återopas (RB 35:14).

Om målsäganden är *oförmögen att inställa sig* till rättegången (p g a sjukdom eller dyl.) torde det vara nödvändigt att polisförhör dokumenteras genom bandupptagning (gärna video) samt att den misstänkte och/eller dennes försvarare får ta del av förhöret och dessutom bereds tillfälle till kompletterande förhör innan åtal väcks. Eventuella frågor bör ställas genom förhørsledaren.

Stängda dörrar och sekretess

För närvarande torde det inte finnas lagligt stöd för att kräva att en videofilm, som t ex inspelats på brottsplatsen visande målsägandens skador och andra spår efter misshandel och som också upptar målsägandens första spontana uppgifter om händelse, skall få spelas upp bakom stängda dörrar. Av detta skäl bör en videofilm inte utan målsägandens medgivande vara för "intim". Skador som finns på ställen, som målsäganden inte kan tänka sig att låta bli visade inom öppna dörrar, bör istället endast dokumenteras vid läkarundersökning.

Bilaga D

Anmälningssstatistik

Misshandel av normalgraden

	1998	1999	2000
Eslöv	44	35	38
Helsingborg	382	351	304
Hässleholm	107	63	43
Lund	78	74	98
Malmö	558	639	540
Totalt	1169	1162	1023

Grov misshandel

	1998	1999	2000
Eslöv	3	2	7
Helsingborg	2	2	2
Hässleholm	1	5	2
Lund	3	4	1
Malmö	16	21	18
Totalt	25	34	30

Grov kvinnofridskränkning

	1998	1999	2000
Eslöv	0	0	0
Helsingborg	7	32	43
Hässleholm	0	2	2
Lund	0	1	3
Malmö	7	41	49
Totalt	14	76	97

Kommentarer:

Den höga siffran på anmälningar om misshandel av normalgraden i Hässleholm 1998 beror på att en anmälan avsåg ett 50-tal misshandelstillfällen.

Den något högre siffran på anmälningar om misshandel av normalgraden i Malmö 1999 kan delvis förklaras med Familjevåldsenhetens inrättande och den publicitet det fick.

Litteraturförteckning

Offentligt tryck

- Eriksson, Katarina   *Motsträvighet som anomali i rättsväsendet. I*
SOU 1995:60 Del B.
- Prop. 1997/98:55   Kvinnofrid.
- Prop. 1998/99:145   Ändring av fridskränkingsbrotten.
- SOU 1995:60   Kvinnofrid Del A.

Litteratur

- Christianson, Sven-Åke m.fl.   *Avancerad förhørs- och
intervjumethodik.* Borås 1999.
- Eliasson, Mona   *Mäns våld mot kvinnor –
misshandel, våldtäkt, dominans,
kontroll.* Falun 1997.
- Diesen, Christian (red.)   *Brottsoffrets rätt.* Stockholm 1995.
- Lagerbäck, Björn och
Lindgren, Magnus   *Att drabbas av brott. Om
brottsoffers reaktioner och behov.*
I: Rättspsykologi – Den forensiska
psykologin i Sverige – en
kunskapsöversikt. Borås 1996.
- Lindgren, Magnus   *Brottsofferarbetet i Sverige.*
Brottsoffermyndighetens rapport
1997:1. Umeå.
- Lundgren, Eva   *Våldets normaliseringsprocess: två
parter – två strategier.* Stockholm
1989.
- Rosengren, Margareta   *Ett värdigt liv – om misshandlade
kvinnors situation och den hjälp de
får.* Stockholm 1998.

Övrigt

BRÅ-Rapport 2000:11

Grov kvinnofridskränkning.
Stockholm 2000.

Johnson, Holly

Att forska om våld mot kvinnor. En kanadensisk offerundersökning. I: BRÅ-Rapport 1997:2, Våld mot kvinnor. Stockholm 1997.

Kvinnofrid.

Handlingsplan för Åklagarmyndigheten i Malmö

Kvinnofrid.

Åtgärdsprogram för Åklagarmyndigheten i Malmö.

Rikspolisstyrelsen

Kvinnofrid – Ett utbildningsmaterial om mäns våld mot kvinnor. Stockholm 2001

Rättsfallsförteckning

DOMAR FRÅN HÖGSTA DOMSTOLEN

NJA 1991 s. 83

NJA 1999 s.102

DOMAR FRÅN ESLÖVS TINGSRÄTT

B 109 – 98

B 13 – 99

B 1001 – 98

B 407 - 99

B 1305 – 98

B 622 - 99

B 1024 – 98

B 1056 – 98

B 1229 – 98

B 1234 – 98

B 1241 - 98

DOMAR FRÅN HÄSSLEHOLMS TINGSRÄTT

B 222 – 98

B 77 – 99

B 171 - 00

B 1156 – 98

B 120 – 99

B 527 - 00

B 433 – 99

B 759 - 00

B 815 – 99

B 1245 - 00

B 935 - 99

B 1076 – 99

B 1135 - 99

DOMAR FRÅN LANDSKRONA TINGSRÄTT

B 340 – 98	B 6 – 99	B 115 -00
B 1095 – 98	B 21 – 99	B 363 - 00
B 1958 – 98	B 175 – 99	B 510 - 00
	B 178 - 99	B 605 - 00
	B 344 – 99	B 694 - 00
	B 396 – 99	B 798 - 00
	B 491 – 99	B 988 - 00
	B 738 – 99	B 1010 - 00
	B 1019 – 99	B 1068 - 00
	B 1045 – 99	
	B 1177 – 99, 1021 – 99	
	B 1196 - 99	

DOMAR FRÅN LUNDS TINGSRÄTT

B 1680 – 98	B 485 – 99	
B 2126 – 98	B 873 – 99	
B 2237 – 98	B 968 – 99	
B 2245 – 98	B1298 - 99	
	B 1533 – 99	
	B 1837 – 99	
	B 1953 – 99	

DOMAR FRÅN TRELLEBORGS TINGSRÄTT

B 885 – 98

B 126 – 99

B 73 - 00

B 1315 – 98

B 198- 99

B 106 - 00

B 1503 – 98

B 592 – 99

B 152 - 00

B 1623 – 98

B 754 – 99

B 276 - 00

B 1655 - 98

B 1148 – 99

B 404 - 00

B 1661 – 98

B 1282 – 99

B 561 - 00

B 1396 – 99

B 611 - 00

B 1475 – 99

B 1313 - 00

B 1778 - 99